

3. ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΒΑΡΙΑ ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΠΟΥ ΦΟΙΤΟΥΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

3.1. ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ – ΓΛΩΣΣΑ

3.1.1. Αναγκαιότητα διδασκαλίας των επικοινωνιακών δεξιοτήτων στο Σχολείο:

Η γλώσσα είναι ένα από τα κυριότερα μέσα που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για να καταφέρει να έλθει σε επαφή με το κοινωνικό του περιβάλλον και να προσαρμοστεί σε αυτό.

Η σωστή ανάπτυξη της γλώσσας επιτυγχάνεται, όταν στο χώρο του σχολείου μεταχειριζόμαστε τη γλώσσα μέσα από πραγματικές καταστάσεις και τη χρησιμοποιούμε ως όργανο σκέψης σε όλα τα μαθήματα. Έτσι, δημιουργείται μέσα στην τάξη ένα πλούσιο γλωσσολογικό περιβάλλον που προσφέρει ένα μεγάλο και ποικίλο φάσμα προφορικής και γραπτής έκφρασης.

Στον προφορικό κώδικα περιλαμβάνεται κάθε μήνυμα που πραγματώνεται με τη φωνή και επιδέχεται ακρόαση, επομένως αρθρώνεται και προορίζεται να ακουστεί, ενώ στο γραπτό κώδικα ανήκει κάθε μήνυμα που πραγματώνεται με τη γραφή και επιδέχεται ανάγνωση, επομένως γράφεται και προορίζεται να διαβαστεί.

Ο προφορικός λόγος είναι το κατ' εξοχήν μέσο έκφρασης και επικοινωνίας. Η ολοκληρωμένη γλωσσική ανάπτυξη, όσον αφορά τον προφορικό λόγο, περιλαμβάνει τρεις τομείς: τον φωνολογικό, τον σημασιολογικό και τον συντακτικό.

Η φωνολογική ανάπτυξη αφορά κυρίως τη διαφοροποίηση των ήχων για την παραγωγή των φθόγγων και τη σύνδεσή τους για την παραγωγή των λέξεων. Συνεπώς, η ικανότητα ακουστικής διάκρισης των ήχων είναι η προϋπόθεση για τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού στο φωνολογικό επίπεδο.

Η σημασιολογική ανάπτυξη συνδέεται με την ανάπτυξη του λεξιλογίου. Το παιδί πρέπει να γνωρίζει ένα βασικό λεξιλόγιο, για να μπορεί να ακροάται, να κατανοεί αυτά που ακούει και να συμμετέχει σε διάλογο.

Η συντακτική ανάπτυξη ακολουθεί μια εξελικτική διαδικασία, η οποία αρχίζει με την ολοφραστική έκφραση με μια λέξη.(π.χ. «νερό», που σημαίνει: μαμά θέλω νερό). Ακολουθεί ο σχηματισμός προτάσεων με δύο λέξεις, που είναι η αρχή της συντακτικής δομής (π.χ. «μαμά νερό»), με τρεις λέξεις κτλ.

Ο προφορικός λόγος αποτελεί μια βιολογικά καθορισμένη ικανότητα του ανθρώπου, ενώ αντίθετα ο γραπτός απαιτεί τη συστηματική διδασκαλία για την εκμάθησή του. Στο παιδί όμως με βαριά νοητική υστέρηση παρουσιάζονται σοβαρές δυσκολίες και στις δύο μορφές λόγου.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την ανάπτυξη του προφορικού λόγου, - αν και παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση σε μεγάλο ποσοστό δεν αναπτύσσουν προφορικό λόγο - το παιδί χρειάζεται να υποστηριχθεί με συγκεκριμένες δραστηριότητες, μέσα από τις οποίες καλλιεργείται η ικανότητα αντίληψης και διάκρισης των ήχων, ώστε να μπορεί, (στο επίπεδο που είναι αυτό εφικτό και λαμβάνοντας υπόψη το ιδιαίτερο προφίλ του) να διακρίνει και να χρησι-

μπορεί στη συνέχεια τα στοιχεία του προφορικού λόγου: ακρόαση, συμμετοχή σε διάλογο, σωστή έκφραση (δομή του λόγου, παραγωγή προφορικού λόγου, βασικό λεξιλόγιο). Αναγκαία επίσης είναι, εφόσον μπορεί το παιδί να ανταποκριθεί, η αξιοποίηση εναλλακτικών συστημάτων επικοινωνίας όπως είναι η χρήση νέων τεχνολογιών, η γλώσσα Makaton ή τα σύμβολα Bliss. Κυρίως όμως ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιδιώκει την ανάπτυξη επικοινωνίας με το παιδί που παρουσιάζει βαριά νοητική καθυστέρηση με τη χρήση εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας

Όσον αφορά δε τον γραπτό λόγο, αναγκαία προϋπόθεση για την κατάκτηση της δεξιότητας της ανάγνωσης και της γραφής είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων οπτικοκινητικού συντονισμού, προσανατολισμού στο χώρο και η εφαρμογή ασκήσεων για την παγίωση της πλευρίωσης (δεξι-αριστερό χέρι). Επιπλέον για την κατάκτηση του μηχανισμού της ανάγνωσης το παιδί πρέπει να επεξεργαστεί οπτικές πληροφορίες (οπτική εικόνα της λέξης-οπτική αντίληψη), να συγκρίνει τη συγκεκριμένη εικόνα με παρόμοιες προηγούμενες πληροφορίες (οπτική μνήμη), να επεξεργαστεί περαιτέρω την οπτική αυτή πληροφορία (συλλογισμός, σκέψη) και να καταλήξει σε ένα συγκεκριμένο μαθησιακό προϊόν. Είναι προφανές ότι η διαδικασία αυτή της επεξεργασίας πληροφοριών παρακωλύεται και δυσχεραίνεται ως προς το τελικό αποτέλεσμα, όταν έχουμε να κάνουμε με παιδιά που έχουν βαριά νοητική καθυστέρηση.

3.1.2. Γενική ενότητα I: Ανάπτυξη επικοινωνίας

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1. Ακρόαση	<p>Το παιδί να προσανατολίζεται προς τον ήχο.</p> <p>Να αναγνωρίζει τη φωνή του δασκάλου και να δείχνει ενδιαφέρον.</p> <p>Το παιδί να ακούει και να επαναλαμβάνει λέξεις ή φράσεις με ρυθμό.</p> <p>Να ακούει και να κατανοεί τις εντολές που ακούει.</p> <p>Να ακούει τον ομιλητή.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ο εκπαιδευτικός διοργανώνει παιχνίδια με μουσικά όργανα (π.χ. μαράκες, ντέφι, φουσαρμόνικα, φλογέρα). Παίζει κάποιο όργανο κρυμμένος σε κάποιο σημείο του κήπου ή της τάξης και ζητάει από το παιδί να τον εντοπίσει. ▶ Ο εκπαιδευτικός προκειμένου να προσελκύσει την ακρόαση του παιδιού, αλλάζει τον τόνο της φωνής του, μιλάει αργά ή γρήγορα, δυνατά ή χαμηλόφωνα, τραγουδιστά ή με απαγγελίες κ.α. ▶ Να επαναλάβει με ρυθμό συλλαβές κάποιων λέξεων ή ονομάτων των συμμαθητών του (π.χ. Κα-τε-ρί-να) ή τραγούδια με ρυθμικά παλαμάκια. ▶ Ακρόαση και κατανόηση απλών εντολών (έλα εδώ, κάθισε στο θρανίο σου). Οι εντολές δίνονται με χειρονομίες, με εικόνες ή μόνο προφορικά, ανάλογα με το επίπεδο κατανόησης του μαθητή. ▶ Να ακούει την αφήγηση μιας ιστορίας και να κατανοεί τα βασικά σημεία της. ▶ Δραματοποίηση ρόλων π.χ. μανάβη και πελάτη. (διαθεματική σύνδεση με μαθηματικές έννοιες: βάρος, χρήματα, ποσότητες, με κοινωνικές δεξιότητες: πώς θα συμπεριφερθούμε ως πελάτες, με θέματα

	<p>Να εκτελεί προφορικές εντολές.</p> <p>Να ακολουθεί οδηγίες που δίνονται διαδοχικά.</p> <p>Να αντιδρά -εφόσον είναι δυνατό- με κριτική διάθεση σε όσα ακούει.</p>	<p>αυτοεξημέρευση: πώς θα πλύνω τις ντομάτες που αγόρασα κ.λπ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Ασκήσεις αδρής κινητικότητας και προσανατολισμού στο χώρο με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού (π.χ. βάλτε τη μπάλα ανάμεσα στα πόδια σου) ή ασκήσεις σωματογνωσίας (π.χ. δείξε μου το δεξί σου χέρι). ▶ Σε δραστηριότητα της μαγειρικής του δίνουμε οδηγίες για να φτιάξει ένα τσάι. (Βάλτε νερό στο μπρίκι- άναψε το μάτι- πάρτε ένα φλιτζάνι- βάλτε ένα φακελάκι τσάι μέσα στο φλιτζάνι- σερβίρισε το ζεστό νερό). Το παιδί μπορεί να μην εμπλακεί σε όλα τα διαδοχικά στάδια αλλά σε κάποια που τα καταφέρνει. ▶ Ομαδικό παιχνίδι στο οποίο επιβραβεύουμε έναν άτακτο μαθητή που έσπασε ένα βάζο. Τι στάση θα κρατήσει;
<p>2. Συμμετοχή σε διάλογο</p>	<p>Να λέει το όνομά του.</p> <p>Να λέει τα ονόματα των συμμαθητών του.</p> <p>Αρχίζει να χρησιμοποιεί προτάσεις ασύντακτα, χωρίς τη τήρηση γραμματικών κανόνων. Αυτός ο διδακτικός στόχος τίθεται για παιδιά που αν και παρουσιάζουν βαριά νοητική καθυστέρηση, δείχνουν ιδιαίτερες ικανότητες στον προφορικό τομέα)</p> <p>Στη συνέχεια αρχίζει να χρησιμοποιεί απλές, μικρές, γραμματικές προτάσεις.</p> <p>Να αναγνωρίζει και να ονομάζει αντικείμενα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Πετάμε ένα μπαλόνι σε κάθε παιδί της ομάδας και το παιδί που το πιάνει λέει το όνομά του. ▶ Ομαδικό παιχνίδι: όλοι οι μαθητές καθισμένοι σε έναν κύκλο, ένας μαθητής έχει μια μπάλα και την πετά σε κάποιον απέναντί του λέγοντας το όνομά του. ▶ Ενθαρρύνονται μέσα στη μαθησιακή διδασκαλία (π.χ. μαγειρική) εκφράσεις που δηλώνουν κάποιες ανάγκες ή επιθυμίες των παιδιών της ομάδας, όπως: «Τι θέλεις να φάμε σήμερα; Φάω πατάτες.» ▶ Επαναλαμβάνουμε την προηγούμενη απάντηση του παιδιού με ολοκληρωμένη γραμματική δομή «Θέλω να φάω πατάτες» και ζητάμε από το παιδί να το επαναλάβει. ▶ Δείχνοντάς του καρτέλες με φωτογραφίες αντικειμένων, να ονομάζει: τα μαγειρικά σκεύη, τις οικιακές ηλεκτρικές συσκευές, τα ρούχα που φοράμε, τα έπιπλα του σπιτιού, τα φρούτα, λαχανικά, όσπρια, γαλακτοκομικά, τα μέσα συγκοινωνίας, τα μαγαζιά της γειτονιάς, τα χρήματα κ.λπ.

<p>Συμμετοχή σε διάλογο (συνέχεια)</p>	<p>Να μιλάει δυνατά χωρίς να φωνάζει και μετά να ψιθυρίζει κάτι χαμηλόφωνα.</p>	<p>► Παίρνει μέρος σε παιχνίδι που λέγεται «ράδιο»: ο ένας μαθητής είναι το ράδιο και ο άλλος χειρίζεται το κουμπί έντασης του ήχου. Όταν ο χειριστής ρυθμίζει δυνατά την ένταση, ο άλλος μαθητής – ο ομιλητής φωνάζει. Τότε η υπόλοιπη τάξη βάζοντας το δάκτυλο στα χείλη του δείχνει ότι θέλει να χαμηλώσει η ένταση της φωνής από δυνατά σε μέτρια ή χαμηλόφωνα, ο χειριστής το εκτελεί και ο ομιλητής ρυθμίζει την ένταση της φωνής του ανάλογα. Όταν η ένταση της φωνής του χαμηλώσει υπερβολικά τότε η τάξη δείχνει ότι δεν ακούει τίποτα και ο χειριστής δυναμώνει πάλι σιγά-σιγά την ένταση.</p>
	<p>Να κοιτάζει το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται</p>	<p>► Παίζουμε ένα παιχνίδι με την ομάδα: ο δάσκαλος δίνει ένα μικρόφωνο στο παιδί που θα μιλήσει, θα απευθυνθεί σε κάποιο συγκεκριμένο παιδί, που είναι ένα παιδί που φοράει μια μάσκα αποκριάτικη</p>
	<p>Να εκφράζεται μπροστά σε άλλους.</p>	<p>► Μιμείται έναν τηλεπαρουσιαστή ή έναν ηθοποιό ή ηχογραφούμε ένα λόγο του στο μαγνητόφωνο.</p>
	<p>Να περιγράφει και να διηγείται προφορικά.</p>	<p>► Να περιγράφει εικόνες. Να συνθέσει μια ιστορία με εικόνες. Να διηγείται με παντομίμα μια ιστορία που άκουσε και στη συνέχεια με λόγια.</p>
	<p>Να ανακοινώνει τα νέα της ημέρας ή δραστηριότητες από το παρελθόν και το μέλλον.</p>	<p>► Τι έκανα σήμερα; Τι είδα στην τηλεόραση χτες; Πώς πέρασα το Σαββατοκύριακο; Τι θα κάνω όταν πάω σπίτι;</p>
	<p>Να κατανοεί και να απαντά σε ερωτήσεις.</p>	<p>► Να του βάζουμε απλές ερωτήσεις π.χ. δίνουμε δραστηριότητες σχετικές με την αίσθηση της αφής και προσπαθούμε να αποκτήσουν το ανάλογο λεξιλόγιο (κρύο-ζεστό ή απαλό, χνουδωτό, άγριο). Για τις ανάγκες αυτής της δραστηριότητας φτιάχνουμε ένα ντοσιέ αφής, όπου σε κάθε σελίδα έχουμε κολλημένο ένα υλικό διαφορετικής αφής (μετάξι, δέρμα, γούνα, γυαλόχαρτο) ή έχουμε δύο ποτήρια το ένα με κρύο και το άλλο με ζεστό νερό. Τότε ρωτάμε: Ποιο είναι το ζεστό; Ποιο είναι το μαλακό; Ποιο είναι το άγριο;</p>
<p>Να κάνει ερωτήσεις.</p>	<p>► Με υπόδηση ρόλων: ένας μαθητής που υποδύεται τον πλασιέ που επισκέπτεται κάποιον στο σπίτι του. Πώς θα τον υποδεχτεί και τι ερωτήσεις θα του κάνει.</p>	

	<p>Να χρησιμοποιεί καταφατικές και αρνητικές προτάσεις.</p> <p>Να συνομιλεί.</p> <p>Να συμμετέχει σε συζήτηση ομάδας.</p>	<p>► Τι θέλετε; Δε με ενδιαφέρει. Δεν έχω χρόνο. Τι πουλάτε; Πόσο κάνει αυτό; Δε θέλω. Θέλω ν' αγοράσω αυτό.</p> <p>► Δραστηριότητα με μαριονέτες; δίνουμε την ευκαιρία σε παιδιά που παρουσιάζουν αναστολές (επικοινωνίας) να "συνομιλήσουν" μέσα από τις κούκλες.</p> <p>► Μιμείται τη σκηνή π.χ. της αγοράς παπουτσιών σε ένα μαγαζί. Το ένα παιδί είναι ο πωλητής και το άλλο ο αγοραστής. Πριν από το παίξιμο ρόλων ο εκπαιδευτικός θα συζητήσει μαζί τους για το λεξιλόγιο και τα αντικείμενα που πρόκειται να χρειαστούν(προφορική επικοινωνία), για τη συμπεριφορά που πρέπει να ακολουθήσουν (κοινωνικές δεξιότητες), για τα χρήματα που θα κοστίσουν (αριθμητικές γνώσεις), για το χρώμα- το μέγεθος- τη χρήση τους (αισθητική αγωγή, αυτοεξυπηρέτηση) κ.λπ.</p>
<p>3. Δομή του λόγου</p>	<p>Να διατυπώνει απλές προτάσεις με 2 ή 3 λέξεις.</p> <p>Να κάνει συνδυασμό δύο λέξεων (αντωνυμία και ουσιαστικό).</p> <p>Να χρησιμοποιεί ρήματα.</p> <p>Να χρησιμοποιεί προθέσεις.</p> <p>Να χρησιμοποιεί διάφορες αντωνυμίες.</p> <p>Να χρησιμοποιεί το και για να συνδέσει 2 ουσιαστικά.</p> <p>Να κάνει χρήση ενικού-πληθυντικού.</p> <p>Να φτιάχνει προτάσεις με 5 λέξεις.</p>	<p>► Μέσα από απλή δραστηριότητα μαγειρικής π.χ. προετοιμασία τοστ. Αναλύουμε σε απλά βήματα τη δραστηριότητα χρησιμοποιώντας σαν εποπτικό υλικό φωτογραφίες για κάθε βήμα (π.χ. βάζουμε δύο φέτες ψωμί τοστ στο τραπέζι- χρησιμοποιούμε το μαχαίρι για να αλείψουμε βούτυρο- βάζουμε μία φέτα τυρί πάνω στο βούτυρο- βάζουμε μια φέτα ζαμπόν πάνω στο τυρί- κλείνουμε τις φέτες του τοστ) και διατυπώνουμε την πρόταση για κάθε βήμα καθαρά περιμένοντας το παιδί να την επαναλάβει και να τη δείξει στη φωτογραφία. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αναπτυχθεί διαθεματικά: π.χ. χρήση μαχαιριού για άλειμμα βουτύρου στρώσιμο τραπεζιού, πλύσιμο πιάτων (αυτοεξυπηρέτηση, κοινωνικές δεξιότητες), αντιστοιχία 1:1 φέτας ψωμιού με φέτα τυριού ή έννοια αριθμού 1, 2, πολλά (μαθηματικές γνώσεις), διατύπωση με απλές προτάσεις κάθε βήματος (γλωσσική ανάπτυξη).</p> <p>► Συνέχεια από την προηγούμενη δραστηριότητα: μία φέτα τοστ- πολλές φέτες τοστ.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός φτιάχνει καρτέλες με διάφορες λέξεις, τις μοιράζει και τους αφήνει να συνεργαστούν για να φτιάξουν μια πρόταση με 5 λέξεις.(π.χ. η μαμά πηγαίνει για ψώνια).</p>

	<p>Να φτιάχνει προτάσεις ολοκληρωμένες χρησιμοποιώντας όλα τα μέρη του λόγου (ουσιαστικό, ρήμα, αντωνυμία, επίρρημα, προθέσεις, συνδέσμους)</p>	<p>► Ο εκπαιδευτικός προκαλεί τους μαθητές μέσα από εικόνες που τους δείχνει να φτιάξουν προτάσεις προφορικά ή με νοήματα, σύμβολα ή με οποιοδήποτε τρόπο. (π.χ. ο μανάβης πούλαγε φρέσκες ντομάτες και μικρά αγγούρια.)</p>
<p>4. Παραγωγή προφορικού λόγου</p>	<p>Το παιδί έχει ανάγκη να παράγει κάποιους ήχους.</p> <p>Να αρθρώνει σωστά.</p> <p>Να μιμείται κάποιους ήχους, λέξεις που παράγει ο ενήλικος.</p> <p>Εμπλουτισμός προφορικού λόγου με νέο λεξιλόγιο και καινούργιες εκφράσεις.</p> <p>Να κάνει χρήση εκφράσεων της καθημερινής ζωής.</p> <p>Να εκφράζεται με ρόλους.</p>	<p>► Ο εκπαιδευτικός δείχνει ενδιαφέρον και ανταποκρίνεται σε κάθε προφορική έκφραση του παιδιού(π.χ. να φωνάζει, να επαναλαμβάνει μια δική του συλλαβή)</p> <p>► Ασκήσεις αναπνοής (σβήσιμο ενός κεριού, δημιουργία φυσαλίδων με φύσημα σαπουνάδας μέσα από δακτύλιο) που θα βοηθήσουν την άρθρωσή του.</p> <p>► Μέσα από παιχνίδια ή ανάγνωση εικονογραφημένων βιβλίων, δίνουμε ευκαιρίες στο παιδί που δεν έχει κατακτήσει πλήρως τον προφορικό λόγο να επαναλάβει διάφορα φωνήεντα ή σύμφωνα ή συλλαβές ή μικρές ηχητικές λέξεις(μπα-μπα, γαβ-γαβ, νερό, γάτα). Άσκηση προφορικής εκφοράς διαφόρων λέξεων, προτάσεων.</p> <p>► Με παιχνίδια παντομίμας ο δάσκαλος δείχνει ένα αντικείμενο, πού και πώς το χρησιμοποιούμε και στο τέλος το ονομάζει. Στη συνέχεια σηκώνεται το παιδί και επαναλαμβάνει την παντομίμα και τη λέξη ή την έκφραση που άκουσε (π.χ. παλτό ή καλημέρα ή σήμερα κάνει κρύο).</p> <p>► Με υπόδυση ρόλων «κάνοντας επίσκεψη στο σπίτι ενός φίλου»: το παιδί μαθαίνει πώς πρέπει να συμπεριφερθεί (κοινωνικοποίηση), τι θα πει (παραγωγή προφορικού λόγου).</p> <p>► Επικοινωνία μέσω τηλεφώνου: π.χ. «παίρνω τηλέφωνο τη γιαγιά». Το παιδί μαθαίνει να χειρίζεται το τηλέφωνο και να παίρνει ένα συγκεκριμένο αριθμό. Μέσω αυτής της δραστηριότητας μπορούμε να έχουμε διαθεματική διασύνδεση με τη μαθησιακή ενότητα της αριθμητικής (αναγνώριση-ονομασία - ανάκληση αριθμού), με κοινωνικές δεξιότητες (να μάθει πώς παίρνει τηλέφωνο, πώς πρέπει να φέρεται όταν τηλεφωνεί, τι ρωτάει, πώς απαντάει).</p> <p>Ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά ευκαιρίες να παίξουν και να ανταποκριθούν σε διάφορους ρόλους, όπως: ένα παιδί που παίρνει ένα συμμαθητή του τηλέφωνο για</p>

<p>Παραγωγή προφορικού λόγου (συνέχεια)</p>	<p>Να εκφράζει τις προσωπικές του ανάγκες.</p> <p>Να ζητάει πρώτες βοήθειες, όταν χρειάζεται</p> <p>Να εκφράζει τις επιθυμίες του.</p> <p>Να εκφράζει τα συναισθήματά του.</p> <p>Να αφηγείται γεγονότα, ιστορίες.</p>	<p>να του ευχηθεί που γιορτάζει κ.λπ.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Να ανακοινώνει στο δάσκαλο ότι θέλει να πάει τουαλέτα ή διψάει ή πονάει το κεφάλι του. ▶ Μέσω της άσκησης με το τηλέφωνο μαθαίνει σε περίπτωση ανάγκης να μπορεί να πάρει την άμεσο δράση και να ζητήσει βοήθεια ή όταν είναι άρρωστος να παίρνει τηλέφωνο τον γιατρό ή σε περίπτωση πυρκαγιάς να καλεί την πυροσβεστική. ▶ Ο εκπαιδευτικός μπορεί να οργανώσει μία ομαδική εργασία με τους μαθητές του. Το κάθε παιδί να κόψει από περιοδικά τις εικόνες που του αρέσουν (κάποιο φαγητό, κάποιο ρούχο, κάποιο παιχνίδι). Στη συνέχεια να κολλήσει τις εικόνες της επιλογής του πάνω σ' ένα μεγάλο χαρτόνι και να της βάλει μέσα σ' ένα κύκλο. Τέλος ο δάσκαλος ζητά από τον καθένα να πει τις επιλογές του. Αν δε γνωρίζει τις λέξεις, τότε τις ονομάζει ο εκπαιδευτικός και μετά τις επαναλαμβάνει ο ίδιος. <p>Άλλη ατομική εργασία μπορεί να είναι η προεπαγγελματική δραστηριότητα: «τι δουλειά θέλω να κάνω, όταν μεγαλώσω;»</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Δίνονται ευκαιρίες έκφρασης των μαθητών για να εκφράσουν πότε νιώθουν ή νιώσανε χαρούμενοι, στεναχωρημένοι, θυμωμένοι, φοβισμένοι κ.λπ. Η έκφραση μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους (παντομίμα, ζωγραφική, αναγνώριση εικόνων, προφορικά). <p>Ασκείται επίσης με παιχνίδια ρόλων σε συστάσεις και χαιρετισμούς όταν βρεθεί σε άγνωστο περιβάλλον.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Αναπαράσταση με διάφορους τρόπους επικοινωνίας σκηνών από την καθημερινή ζωή: μεσημεριανό φαγητό, ή πώς πέρασε το Σαββατοκύριακο
<p>5. Βασικό λεξιλόγιο</p>	<p>Να λέει το όνομά του, το όνομα των γονιών του.</p> <p>Να ονομάζει διάφορα ζώα, αυτοκίνητα, φαγητά κ.λπ.</p> <p>Να μάθει ένα στοιχειώδες κοινωνικό λεξιλόγιο.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Τα παιδιά καθισμένα σε κύκλο λένε το όνομά τους και δείχνουν τον εαυτό τους. ▶ Κοιτώντας φωτογραφίες ζώων ή παίζοντας με λούτρινα ζώακια τα παιδιά τα ονοματίζουν. ▶ Μέσα από εκπαιδευτικές επισκέψεις στην κοινότητα, μαθαίνει να λέει ευχαριστώ- παρακαλώ, περάστε κ.λπ.

<p>5. Βασικό λεξιλόγιο</p>	<p>Να ονομάζει τα μέλη του σώματός του.</p> <p>Να ονομάζει αντικείμενα ή συσκευές του σπιτιού, του σχολείου, της κοινότητας.</p> <p>Να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο σχετικό με το οικογενειακό, σχολικό, κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.</p> <p>Να χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο για τις κοινωνικές του σχέσεις.</p> <p>Να αναγνωρίζει, κατανοεί και χρησιμοποιεί λέξεις και σύμβολα για την ασφάλεια και την αυτόνομη μετακίνησή του .</p> <p>Να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο σχετικό με τα επαγγέλματα.</p> <p>Να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο σχετικό με δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου του.</p>	<p>► Η ονομασία των μελών του σώματός του θα γίνει πάνω του, μπροστά σε καθρέφτη, πάνω σε κούκλα, σε ζωγραφιά, με συναρμολόγηση παζλ κ.λπ.</p> <p>► Μέσα από περιοδικά να βρει όλες τις οικιακές ηλεκτρικές συσκευές ή τα είδη υγιεινής π.χ. ψυγεία, κουζίνες, νεροχύτες κ.λπ. να τις κόψει, να τις κολλήσει πάνω σ' ένα χάρτινο σπίτι και να τις ονομάσει με τη βοήθεια του δασκάλου.</p> <p>► Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να σχεδιαστεί με τα έπιπλα και τα αντικείμενα της τάξης ή με τα συγκοινωνιακά μέσα μεταφοράς (τρόλεϊ, ταξί, λεωφορείο, μετρό, μηχανάκι) Ονόμασε τα μέλη όλης της οικογένειάς σου. Ποια είναι τα έπιπλα της τάξης σου; Ποια είναι τα μαγαζιά της γειτονιάς σου; Τι πρέπει να προσέχουμε στο δάσος;</p> <p>► Υπόδυση ρόλων: όταν επισκέπτεται κάποιον συγγενή του που γιορτάζει ή όταν πηγαίνει σ' ένα γάμο, πώς θα συμπεριφερθεί και τι θα πει.</p> <p>► Εξοικείωση και χρήση κοινωνικών συμβόλων: ταμπέλες εισόδου- εξόδου, W.C., στάση λεωφορείων, εύφλεκτο υλικό, προσοχή κίνδυνος, δηλητήριο κ.λπ.</p> <p>► Ποια επαγγέλματα γνωρίζεις; Τι ρούχα φοράει ο εργάτης; Ποια εργαλεία χρησιμοποιεί; Η ενότητα αυτή θα διδαχτεί με ποικίλο εποπτικό υλικό (εικόνες, παιχνίδια τύπου κομμωτηρίου, γιατρού κ.λπ.)</p> <p>► Ποια αθλήματα σου αρέσουν; Ποια είναι τα χόμπι σου; Ενθαρρύνουμε το μαθητή για τη συμμετοχή του σε κοινωνικές λέσχες, ή πολιτιστικά προγράμματα του δήμου του.</p>
<p>6. Εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας</p>	<p>Να κάνει χρήση των νέων τεχνολογιών.</p> <p>Να κάνει χρήση των εναλλακτικών συστημάτων επικοινωνίας: Makaton, Bliss symbols.</p>	<p>► Χρήση βασικού λεξιλογίου επικοινωνίας μέσω κομπιούτερ (εικόνες Logo)</p>

3.1.3. Γενική ενότητα II: Ανάγνωση-Γραφή

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
<p>1. Προαναγνωστικό στάδιο</p>	<p>Να μάθει να αναγνωρίζει και να ταυτίζει το όνομά του, όταν το δει γραμμένο.</p> <p>Να μάθει να ταυτίζει λέξεις κοινωνικού λεξιλογίου.</p> <p>Να συνδέει τον προφορικό με το γραπτό λόγο.</p> <p>Διάβασμα εικονογραφημένων βιβλίων.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ο εκπαιδευτικός έχει φτιάξει στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης κατάλογο ονομαστικό των παιδιών με τις φωτογραφίες τους δίπλα. Κάθε πρωί βγάζει τις φωτογραφίες από τον πίνακα και κάθε παιδί που μπαίνει του ζητά να την καρφισώσει δίπλα στο όνομά του. ▶ Με διάφορες καρτέλες ο εκπαιδευτικός το ασκεί στην αναγνώριση και ταύτιση λέξεων κοινωνικού λεξιλογίου (η λίστα δίνεται παρακάτω στην αξιολόγηση). ▶ Παιχνίδια με καρτέλες που έχουν φωτογραφίες αντικειμένων και ζητείται από το παιδί να ονομάσει το αντικείμενο που δείχνει η καρτέλα και να την ταυτίσει με την καρτέλα που γράφει την αντίστοιχη λέξη. ▶ Να φτιάξουν το δικό τους βιβλίο με ζωγραφιές και ιστορίες που θα επινοήσουν τα ίδια και κάτω από τις ζωγραφιές να βάλουν την ταμπέλα με την αντίστοιχη λέξη.
<p>2. Προγραφικό στάδιο</p>	<p>Το παιδί αναπτύσσει την κινητικότητα των μεγάλων μυών.</p> <p>Το παιδί αναπτύσσει τον έλεγχο της αδρής κινητικότητας.</p> <p>Το παιδί ασκείται σε δεξιότητες οπτικοκινητικού συντονισμού.</p> <p>Να μάθει να κρατάει το μολύβι με τριποδική λαβή</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Παιχνίδια με μπάλες που περιέχουν ρυθμικές κινήσεις, ώστε να βελτιώσουμε τον συντονισμό χεριών και δακτύλων. Ρυθμικό χτύπημα της μπάλας πάνω-κάτω, αργά-γρήγορα. ▶ Το παιδί θα ασκηθεί στο να πετάει τη μπάλα στο συμπαίκτη του, στο να μεταφέρει τη λεκάνη με τα ρούχα, στο να τραβάει το καροτσάκι της λαϊκής κ.α. ▶ Θα οργανώσουμε δραστηριότητες όπως: ζωγραφική με δακτυλομπογιές, σχηματισμός μορφών πάνω στην αμμοδόχο, κόψιμο χαρτιού με ψαλίδι, πλάσιμο ζύμης για να φτιάξουμε κουλούρια, πέραςμα χαντρών για κατασκευή κολιέ, δέσιμο κορδονιών, κούμπωμα παλτού, χτύπημα ομελέτας, κάρφωμα καρφιού με σφυρί, κόψιμο ψωμιού με μαχαίρι κ.α. ▶ Ασκείται σε προγραφικές ασκήσεις Frosting χρησιμοποιώντας δακτυλομπογιές, μαρκαδόρους, τέμπερες με πινέλο

<p>Προγραφικό στάδιο (συνέχεια)</p>	<p>Ασκείται στις έννοιες προσανατολισμού πάνω-κάτω, από πάνω προς τα κάτω, από αριστερά προς τα δεξιά.</p> <p>Να μάθει να αντιγράφει κάθετη και οριζόντια γραμμή, κύκλο, τετράγωνο, τρίγωνο.</p> <p>Να κάνει χρήση διάφορων γραφικών μέσων για να γράψει τα γράμματα της αλφαβήτας.</p> <p>Να γράφει τα γράμματα της αλφαβήτας, έχοντας πρότυπο.</p> <p>Να γράφει ορισμένα από τα γράμματα της αλφαβήτας από μνήμης. (Παρατήρηση: Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p> <p>Να γράφει τα γράμματα στη σωστή σειρά. (Παρατήρηση: Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p>	<p>και τέλος μολύβι. Ο δάσκαλος βάζει μια πιο χοντρή λαβή στο μολύβι(π.χ. σωλήνα από καουτσούκ) για να διευκολύνει το πιάσιμο μολυβιού, όταν υπάρχουν προβλήματα.</p> <p>► Δίνουμε ασκήσεις με μπάλα ή προγραφικές ασκήσεις ή εικόνες που παριστούν αυτές τις έννοιες.</p> <p>Ζητάμε από το παιδί να μας βοηθήσει στην καθαριότητα της τάξης και του δίνουμε το βάζο να το βάλει πάνω στο τραπέζι ή του μαθαίνουμε να ξεσκονίζει το παράθυρο από πάνω προς τα κάτω και από δεξιά προς τα αριστερά.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός τους δίνει φύλλα με τα διάφορα σχήματα και από πάνω βάζει ένα ριζόχαρτο για να τα ξεπατικώσουν.</p> <p>► Το παιδί ασκείται στο να ακολουθεί τελείες με το δάκτυλό του, ώστε να σχηματίσει τα γράμματα της αλφαβήτας.</p> <p>Ακολουθεί με τα δάκτυλά του (δείκτη και μέσο) τα ίχνη ανάγλυφων γραμμών φτιαγμένων με πηλό.</p> <p>Μιμείται το σχηματισμό των γραμμών με κίνηση των δακτύλων στον αέρα.</p> <p>Κάνει χρήση ενός χοντρού πινέλου για να σχηματίσει μερικά γράμματα της αλφαβήτας (π.χ. ι, υ, ο) ή φτιάχνει με πλαστελίνη κάποια γράμματα.</p> <p>► Αρχικά μπορεί να τα ξεπατικώνει, ή να συμπληρώνει το μέρος του γράμματος που λείπει, ή να ακολουθεί τελείες-οδηγούς προκειμένου να φτιάξει ένα γράμμα.</p> <p>Τέλος μπορεί μόνο του να φτιάξει το γράμμα που βλέπει.</p> <p>► Γράφει μόνο του τα γράμματα της αλφαβήτας χωρίς σειρά και χωρίς να έχει μπροστά του πρότυπο γραφής.</p> <p>► Δίνονται δραστηριότητες άσκησης της οπτικής διαδοχικής μνήμης, όπως: καρτέλες με 2 ή 3 διαδοχικά αντικείμενα καθημερινής ζωής, τα οποία τα ονομάζουμε κατά σειρά και ζητάμε μετά από το παιδί να θυμηθεί ποια ήταν και σε ποια σειρά. Την ίδια δραστηριότητα την επαναλαμβάνουμε με 2 διαδοχικά γράμματα της αλφαβήτας.</p>
--	--	---

<p>3. Μηχανισμός ανάγνωσης και γραφής</p>	<p>Na αναγνωρίζει τα φωνήεντα.</p> <p>Na τα ονομάζει.</p> <p>Na τα γράφει</p> <p>Na αναγνωρίζει τα σύμφωνα.</p> <p>Na τα ονομάζει.</p> <p>Na τα γράφει.</p> <p>Na διαβάζει συλλαβές.</p> <p>Na τις αναλύει στα γράμματα που τις συνθέτουν.</p> <p>Na συνθέτει συλλαβές.</p>	<p>► Φτιάχνουμε μια καρτέλα με τα φωνήεντα και ζητάμε από το παιδί να μας δείξει ποιο είναι π.χ. το όμικρον.</p> <p>► Πάνω στην ίδια καρτέλα ζητάμε από το παιδί να μας πει ποιο είναι το φωνήεν που του δείχνουμε.</p> <p>Παροτρύνουμε το παιδί να ακούσει με προσοχή τον δάσκαλο, καθώς παράγει μεμονωμένους τους ήχους των γραμμάτων.</p> <p>Βοηθάμε το παιδί να αναπαράγει τον ήχο μπροστά σε καθρέφτη, για να δει και να αισθανθεί πώς παράγεται ο ήχος.</p> <p>► Φτιάχνει με πλαστελίνη τα φωνήεντα που του ζητάμε.</p> <p>► Δίνουμε στο παιδί καρτέλα με μία λέξη (π.χ. παπί) και του ζητάμε να βάλει σρ έναν κύκλο κάποιο συγκεκριμένο σύμφωνο (το πι). Προφέρουμε κι άλλες λέξεις που αρχίζουν ή τελειώνουν με το συγκεκριμένο ήχο.</p> <p>Φτιάχνουμε σε ένα χαρτόνι έναν πίνακα π.χ. με τα ονόματα των παιδιών της τάξης, υπογραμμίζοντας το πρώτο γράμμα (φωνήεν ή σύμφωνο) ή αναζητώντας ένα συγκεκριμένο σύμφωνο μέσα στο όνομα.</p> <p>► Στην παραπάνω καρτέλα με τη μία λέξη δείχνουμε ένα σύμφωνο (το πι) και ζητάμε από το παιδί να μας το ονομάσει.</p> <p>► Στην ίδια καρτέλα κάτω από τη λέξη παπί γράφουμε την ίδια λέξη χωρίς όμως το σύμφωνο (πα_i)και ζητάμε από το παιδί να το συμπληρώσει.</p> <p>► Δίνουμε στο παιδί καρτέλες με δυσύλλαβες λέξεις και του ζητάμε να τις κόψει σε δύο κομμάτια και να μας διαβάσει τις φωνούλες που βλέπει.(π.χ. νε-ρό)</p> <p>► Τις δύο παραπάνω συλλαβές να τις χωρίσει σε γράμματα (ν-ε, ρ-ό).</p> <p>► Πάνω σε μια καρτέλα έχουμε ζωγραφίσει μερικά μισά αντικείμενα π.χ. μισή φρατζόλα ψωμί και από κάτω έχουμε βάλει τη συλλαβή ψω, ενώ κάπου αλλού στην καρτέλα υπάρχει το άλλο μισό ψωμί με την υπόλοιπη συλλαβή (μι). Ζητάμε από το παιδί να ενώσει με μια γραμμή τις δύο συλλαβές ώστε να έχουμε ολόκληρη</p>
--	---	---

<p>Μηχανισμός ανάγνωσης και γραφής(συνέχεια)</p>	<p>Να αναγνωρίζει (διαβάζει) λέξεις. (Παρατήρηση: Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p> <p>Να γράφει λέξεις. (Παρατήρηση: Πρόκειται για ιδιαίτερα υψηλό στόχο που μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση επιτυγχάνει)</p>	<p>τη λέξη και τη ζωγραφιά ψωμί. Επιδιώκουμε πάντα τα μισά αντικείμενα της καρτέλας να συνιστούν μια ενότητα (π.χ. κολατσιό στο σχολείο).</p> <p>► Το παιδί μπορεί να ασκηθεί αρχικά στην αναγνώριση κοινωνικών συμβόλων, στην από μνήμης ονομασία τους και μετά στην ανάγνωσή τους. (π.χ. τουαλέτες ανδρών- γυναικών, έξοδος κίνδυνος).</p> <p>Επίσης μπορεί να ασκηθεί να διαβάζει ετικέτες ρούχων: φτιάχνουμε κάρτες με ετικέτες που αναγράφουν το ρούχο και έχουν και την αντίστοιχη εικόνα (π.χ. φούστα, παλτό, μπλούζα, παντελόνι, σακάκι, μπουφάν) LDA</p> <p>Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με πραγματικά ρούχα σε συνδυασμό και με παντομίμα. Ξεκινάει ο εκπαιδευτικός δηλώνοντας π.χ. ότι είναι χειμώνας με πολύ κρύο, χιόνι κ.λπ. και ότι πρέπει να ντυθεί για να βγει έξω. Τότε κάθε μαθητής παίρνει το ρούχο που θέλει (π.χ. παλτό), το ονομάζει (προφορικός λόγος) και το πηγαίνει στο δάσκαλο για να του το φορέσει (αυτο-υπηρετήση). Τέλος διαλέγει την αντίστοιχη κάρτα που γράφει τη λέξη παλτό, την παίρνει και κάθεται στη θέση του.</p> <p>► Μετά από μια δραστηριότητα μαγειρικής στην τάξη (π.χ. προετοιμασία κέικ) φτιάχνουμε έναν κατάλογο με τα υλικά που χρειάστηκαν κόβοντας εικόνες από διαφημιστικά των σουπερ- μάρκετ και γράφοντας δίπλα τη λέξη που αντιστοιχεί (π.χ.αλεύρι, ζάχαρι, γάλα, αυγά)</p> <p>Ετοιμάζουμε ένα βασικό λεξιλόγιο καθημερινής ζωής με εικόνες, όπως: πόρτα, νερό, φαγητό, ψωμί, τυρί, τρέχω, διαβάζω, παίζω, πιάτο, πιρούνι, κουτάλι, μαχαίρι, ποτήρι, ρούχο, μολύβι, τετράδιο κ.λπ. Το παιδί μπορεί καθημερινά να ασκείται σε αυτό το λεξιλόγιο, ώστε αρχικά να κατανοήσει την εικόνα, μετά να τη συνδέσει με τη συγκεκριμένη λέξη, στη συνέχεια να την ονομάζει από μνήμης και να τη διαβάζει και τέλος να τη γράφει.</p> <p>Ο τρόπος εκμάθησης της γραφής μιας λέξης μπορεί να γίνει υπό τύπου παιχνιδιού με 5 βήματα:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Κοίτα τη λέξη 2. Άκου τη λέξη 3. Κλείσε τα μάτια και δες τη λέξη 4. Γράψε τη λέξη 5. Δες αν έγραψες σωστά τη λέξη
---	---	---

<p>4. Ο γραπτός λόγος ως μέσον επικοινωνίας</p>	<p>Να γράφει το όνομά του.</p> <p>Να γράφει ή να αντιγράφει τη διεύθυνσή του.</p> <p>Να συμπληρώνει ένα έντυπο αίτησης με τα προσωπικά του στοιχεία (όνομα, επώνυμο, διεύθυνση, τηλέφωνο, ημερομηνία γέννησης)</p>	<p>► Φτιάχνουμε εμείς ένα αυτοσχέδιο ρυζι-ze: πάνω σε χαρτόνι γράφουμε το όνομα του παιδιού με χοντρό μαρκαδόρο, στη συνέχεια κόβουμε ασύμμετρα το κάθε γράμμα ξεχωριστά και τέλος δίνουμε στο παιδί ανακατεμένα όλα τα γράμματα του ονόματός του και του ζητάμε να τα βάλει στη σωστή σειρά.</p> <p>Μαθαίνει να σχηματοποιεί τα γράμματα του ονόματός του χρησιμοποιώντας πηλό.</p> <p>► Ασκείται το παιδί να γράφει το όνομα και τη διεύθυνσή του πάνω σε ταχυδρομικό φάκελο, προκειμένου να στείλει σε ένα αγαπημένο του πρόσωπο μια ζωγραφιά του. Το πρόγραμμα θα συνεχιστεί με επίσκεψη στο ταχυδρομείο (αυτοεξυπηρέτηση-κυκλοφοριακή αγωγή), όπου θα πάρουν μέρος στη συναλλαγή για αγορά γραμματοσήμου (αριθμητική ενότητα και προφορικός λόγος), θα μάθουν πώς πρέπει να συμπεριφερθούν στον υπάλληλο και τη διαδικασία αποστολής του φακέλου τους (κοινωνικές δεξιότητες).</p> <p>► Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορα έντυπα αιτήσεων (π.χ. ταχυδρομική επιταγή, έντυπο τραπεζής)</p>
<p>Ο γραπτός λόγος ως μέσον επικοινωνίας (συνέχεια)</p>	<p>Να γράφει λέξεις που να συνθέτουν μια ενότητα</p> <p>Να διαβάζει βασικές λέξεις του κοινωνικού λεξιλογίου</p> <p>Να διαβάζει λέξεις που συνθέτουν μια ενότητα.</p>	<p>► Διαθεματική δραστηριότητα</p> <p>Να φτιάξει μια λίστα με ψώνια από το σούπερ- μάρκετ. Να κόψει από διαφημιστικά έντυπα εικόνες απορρυπαντικών, τροφίμων κ.λπ. και να φτιάξει τη λίστα του με τις εικόνες, στη συνέχεια να γράψει τις λέξεις που αντιστοιχούν και να βάλει δίπλα τις τιμές που νομίζει ότι κοστίζουν. Τέλος η δραστηριότητα αυτή θα ολοκληρωθεί με πρόγραμμα κυκλοφοριακής αγωγής από το σχολείο στο σούπερ μάρκετ και με αγορά κάποιων πραγμάτων από τη λίστα που έφτιαξε.</p> <p>► Έχει προηγηθεί η άσκηση του παιδιού στο προαναγνωστικό στάδιο και εδώ ασκείται στην ανάγνωση των ίδιων λέξεων της λίστας.</p> <p>► Μετά τη συμμετοχή του στη δραστηριότητα της κηπουρικής (άσκηση σε προεπαγγελματικές δεξιότητες), ζητάμε από το παιδί να ζωγραφίσει ή να βρει εικόνες με τα εργαλεία ή τον εξοπλισμό που χρειάστηκε (τσάπα, τσουγκράνα, σκαλιστήρι, φτυάρι, ποτιστήρι, γάντια, φόρμα</p>

<p>Ο γραπτός λόγος ως μέσον επικοινωνίας (συνέχεια)</p>	<p>Να διαβάζει μια πρόταση.</p>	<p>εργασίας), να τις κόψει, να τις κολλήσει σ' ένα μεγάλο χαρτόνι και δίπλα σε κάθε εικόνα να του γράψουμε την αντίστοιχη λέξη. Εξελίσσοντας τη δραστηριότητα σε ομαδικό παιχνίδι (άσκηση σε κοινωνικές δεξιότητες), τα παιδιά κάθονται σε ένα κύκλο, στο κέντρο του κύκλου βάζουμε το χαρτόνι με τις εικόνες-λέξεις των εργαλείων, μοιράζουμε σε κάθε παιδί μια καρτέλα με μία λέξη και όταν έρθει η σειρά του, του ζητάμε να σηκωθεί και να βάλει την καρτέλα του εκεί που γράφει την ίδια λέξη και τέλος, αφού κάνει την ταύτιση βλέποντας την εικόνα να μας ονομάσει και τη λέξη.</p> <p>Να κάνει λίστα με κάποια χρώματα (κόκκινο, πράσινο, κίτρινο) και δίπλα μπορεί να βάζει τις αντίστοιχες ποδοσφαιρικές ομάδες (Ολυμπιακός, Παναθηναϊκός, ΑΕΚ).</p> <p>Να φτιάξει ένα λεύκωμα με φωτογραφίες, αποκόμματα εφημερίδων πάνω σε επαγγέλματα που γνωρίζει και δίπλα να γράψει ο δάσκαλος το κάθε επάγγελμα.</p> <p>Άλλη δραστηριότητα είναι η άσκηση των μαθητών σε διαφορετικές γεύσεις. Έχουμε ομοιόμορφα μπουκαλάκια με ετικέτες όπου αναγράφονται οι κατάλληλες λέξεις (π.χ. αλάτι, πιπέρι, καφές, ζάχαρη) και το αντίστοιχο περιεχόμενο. Βάζουμε το μαθητή να δοκιμάσει την κάθε γεύση και να διαβάσει την ετικέτα.</p> <p>Παρόμοια δραστηριότητα μπορεί να αναπτυχθεί για την άσκηση της αφής, χρησιμοποιώντας υφασμάτινα σακουλάκια που περιέχουν π.χ. σχολικά είδη (γόμα, ξύστρα, χάρακα, μολύβι, κασετίνα). Ζητάμε από το παιδί να ψηλαφίσει ένα σακουλάκι και να μας πει τι περιέχει. Στη συνέχεια διαλέγει την καρτέλα που γράφει και έχει και ζωγραφισμένο το αντικείμενο που ψαχούλεψε.</p> <p>► Δουλεύοντας μια προεπαγγελματική δραστηριότητα, π.χ. κόψιμο χαρτιού με ψαλίδι, δίνουμε τις οδηγίες σε κάθε αναλυτικό βήμα προφορικά, πρακτικά, αλλά και γραπτά με τις αντίστοιχες εικόνες (π.χ. πιάσε το ψαλίδι, πέρνα τα δάκτυλά σου, άνοιξε το πρώτα στον αέρα- άσκηση ψαλιδίσματος, ψαλίδισε τυχαία ένα κομμάτι χαρτί, ψαλίδισε πάνω σε οριζόντια/κάθετη/ ζικ-ζακ γραμμή ή πάνω σε καμπύλη/ κύκλο). Σε αυτή τη δραστηριότητα χρησιμοποιούμε το λεξιλόγιο που έχουμε δουλέψει στις προηγούμενες ασκήσεις.</p>
--	---------------------------------	--

<p>γραφτός λόγος ως μέσον επικοινωνίας (συνέχεια)</p>	<p>Να γράφει μια πρόταση.</p> <p>Να μάθει να διαβάζει ανακοινώσεις με σύμβολα ή με εικόνες στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.</p> <p>Να μάθει να χρησιμοποιεί μια υποτυπώδη βιβλιοθήκη που θα υπάρχει μέσα στην τάξη.</p>	<p>► Αντιγράφει τις παραπάνω οδηγίες. Στην ενότητα αυτή μπορούμε να δοκιμάσουμε και τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το παιδί μπορεί ν' ανταποκριθεί σταδιακά στη χρήση του πληκτρολογίου, ώστε αρχικά να μάθει να βρίσκει κάποια γράμματα, στη συνέχεια να φτιάχνει μικρές λεξούλες. Η χρήση του υπολογιστή μπορεί να απλοποιηθεί, αν κάθε πλήκτρο έχει ένα διαφορετικό χρώμα και μπροστά στο παιδί υπάρχει καρτέλα με τα γράμματα και το αντίστοιχο χρώμα που έχουν.</p> <p>► Στην τάξη υπάρχει απαραίτητα πίνακας ανακοινώσεων και προσπαθούμε να τον εμπλουτίσουμε καθημερινά, π.χ. Σήμερα είναι τα γενέθλια του Κώστα. Σήμερα η τάξη θα φτιάξει κουλούρια. Σήμερα είναι Δευτέρα. Οι ανακοινώσεις μπορεί να γίνονται με ζωγραφιές, φωτογραφίες, εικόνες, λέξεις.</p> <p>► Ο εκπαιδευτικός κάνει ταξινόμηση των βιβλίων της τάξης σε παραμύθια, δραστηριότητες αισθητικής αγωγής, κατασκευές, γλώσσα, μαθηματικά, κοινωνικές δραστηριότητες, αυτοεξυπηρέτησης κ.λπ., τα τοποθετεί στη βιβλιοθήκη και αναγράφει αντίστοιχες ταμπέλες. Καθημερινά ζητά από τον υπεύθυνο τάξης να του φέρει ένα βιβλίο από την κατηγορία που θέλει να διδάξει το μάθημα της ημέρας.</p>
--	--	--

Παρατηρήσεις

- Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί ότι απαιτείται σταδιακή μετάβαση ως προς το γνωστικό αντικείμενο Επικοινωνιακές Δεξιότητες-Γλώσσα από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό Σχολείο. Αυτό σημαίνει ότι καλείται ο εκπαιδευτικός στο Δημοτικό Σχολείο να αξιοποιήσει σχετικά στοιχεία από το Νηπιαγωγείο. Στα πλαίσια παραδείγματος χάριν της παραγωγής λόγου να προσπαθεί ώστε το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση να χρησιμοποιεί (όσον αυτό είναι δυνατό) αρχικά μονοσύλλαβες λέξεις και στη συνέχεια δισύλλαβες, τρισύλλαβες ή πολυσύλλαβες λέξεις.
- Επιπλέον καλείται να εκπαιδεύσει το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση στη χρήση ενός κοινωνικού λεξιλογίου. Το κοινωνικό λεξιλόγιο απαρτίζεται από βασικές λέξεις, (όπως παραδείγματος χάριν ναι, όχι, νερό, ευχαριστώ, γεια, βοήθεια, κ.λπ.) μέσω των οποίων το παιδί μπορεί να εκφράσει τις βιολογικές και κοινωνικές του ανάγκες και εξυπηρετούν ένα μίνιμουμ επικοινωνίας με το κοινωνικό του περιβάλλον.
- Κάποιοι διδακτικοί στόχοι που τίθενται (και οι σχετικές προτάσεις που παρουσιάζονται) είναι ιδιαίτερα υψηλοί και μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση μπορεί να επιτύχει.

3.2. ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

3.2.1. Φιλοσοφία, σκοποί και στόχοι

Η διδασκαλία Μαθηματικών σε παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση αποτελεί μια διδακτική πρόκληση. Η αφηρημένη φύση του αντικειμένου, με την αυστηρή ιεράρχηση των εννοιών, την πολλαπλότητα στους τρόπους αναπαράστασης της γνώσης και τη συνεχή ανάγκη για προσαρμοστική χρήση των ποικίλων δεξιοτήτων (ιδιαίτερα αυτών της επίλυσης προβλημάτων) θέτουν σε δοκιμασία τις ικανότητες των παιδιών της συγκεκριμένης ομάδας και κάνουν απαραίτητη τη χρήση ειδικών θεωρητικών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Παράδειγμα ειδικής θεωρητικής προσέγγισης αποτελεί η αποδοχή του γεγονότος ότι οι μαθηματικές έννοιες και δεξιότητες είναι μεν δύσκολες για τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση, αλλά ταυτόχρονα αρκετές από αυτές είναι απαραίτητες για την επίτευξη ενός αποδεκτού επιπέδου ανεξάρτητης και αυτόνομης διαβίωσης. Συνεπώς, στο πλαίσιο των ατομικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα πρέπει να αποδίδεται στα Μαθηματικά επαρκής χρόνος διδασκαλίας, ο οποίος θα πρέπει, βέβαια, να διατίθεται για τη μαθηματική κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του μαθητή και όχι για την τυπική προσφορά γνώσεων που αντλούν τη νομιμοποίησή τους μόνο από το γεγονός ότι περιλαμβάνονται στα προγράμματα της γενικής εκπαίδευσης. Παράδειγμα ειδικής μεθοδολογικής προσέγγισης αποτελεί η ένταξη των μαθηματικών δραστηριοτήτων σε πλαίσια αυθεντικών καταστάσεων της καθημερινής ζωής με άμεσες πρακτικές εφαρμογές, καθώς και ο αυστηρός περιορισμός της χρήσης συμβόλων κατά τη διδασκαλία.

Τα ειδικά γνωστικά χαρακτηριστικά των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση και ιδιαίτερα οι δυσκολίες αφηρημένης σκέψης και μεταφοράς μάθησης επιβάλλουν την εφαρμογή μιας διδασκαλίας που θα γίνεται με αργό ρυθμό και θα επιδιώκει να καλύψει τις μαθηματικές ανάγκες συγκεκριμένων καταστάσεων του άμεσου περιβάλλοντος του παιδιού. Επειδή αυτό το περιβάλλον μπορεί να το γνωρίζει μόνο ο εκπαιδευτικός που εργάζεται με κάθε συγκεκριμένο παιδί, οι ενότητες, οι στόχοι και οι δραστηριότητες του παρόντος προγράμματος θα πρέπει να θεωρηθούν ως προτάσεις υλοποίησης της φιλοσοφίας που αναπτύσσεται παραπάνω και όχι ως τελικά προϊόντα για γενική χρήση. Η επιτυχία της διδασκαλίας που θα στηριχθεί στο παρόν πρόγραμμα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις τροποποιήσεις και τις προσαρμογές που θα κάνει ο κάθε εκπαιδευτικός, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες των παιδιών που καλείται να διδάξει. Ο προσδιορισμός αυτών των αναγκών ασφαλώς προϋποθέτει μια καλά οργανωμένη διαδικασία αξιολόγησης, αλλά και μια σαφή άποψη για τη διδασκαλία των Μαθηματικών σε παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το παρόν πρόγραμμα αντιμετωπίζεται ως συνέχεια του αντίστοιχου προγράμματος για τις ηλικίες 4 – 7 ετών και, κυρίως, ως προετοιμασία και εισαγωγή του προγράμματος για τις ηλικίες άνω των 14 ετών. Για το λόγο αυτό οι περισσότερες δραστηριότητες έχουν ένα χαρακτήρα εξοικείωσης και συμμετοχής σε σχετικές δραστηριότητες και όχι πλήρους κατάκτησης τελικών γνώσεων. Η ολοκλήρωση των περισσότερων από τις γνώσεις που εισάγονται στο παρόν πρόγραμμα θα γίνει στο επόμενο στάδιο της εκπαίδευσης των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση.

Ο βαθμός εξάντλησης του κάθε στόχου σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση παιδιού θα πρέπει να κρίνεται από τον εκπαιδευτικό με βάση τα στοιχεία που θα συγκεντρώνει καθημερινά κατά την επαφή του με το συγκεκριμένο παιδί. Το σημαντικό είναι να μη ζητείται από το παιδί η εφαρμογή δεξιοτήτων, οι οποίες περιέχουν προαπαιτούμενα τα οποία δεν έχουν κατακτηθεί.

Επίσης, οι δραστηριότητες που προτείνονται στο παρόν πρόγραμμα ως πλαίσιο κατάκτησης των διαφόρων των μαθηματικών δεξιοτήτων θα πρέπει ασφαλώς να προσαρμόζονται στα

χαρακτηριστικά του άμεσου περιβάλλοντος στο οποίο λαμβάνει χώρα η διδασκαλία, ώστε να είναι όσο το δυνατό πιο κατανοητές από τα παιδιά. Είναι σημαντικό να χρησιμοποιείται πάντα ένα πλαίσιο εφαρμογών καθημερινής ζωής ως βάση εκκίνησης των μαθηματικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να κατανοηθεί η χρησιμότητα των Μαθηματικών.

Είναι σημαντικό να κατανοηθεί από τον εκπαιδευτικό ότι τα Μαθηματικά είναι ένα εργαλείο για την αντιμετώπιση των αναγκών της ζωής και όχι αυτοσκοπός.

Θεματικές Ενότητες	Διδακτικοί στόχοι	Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>1. Συμμετοχή σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν προμαθηματικές και μαθηματικές έννοιες και δεξιότητες.</p>	<p>Να ακούει ιστορίες και να παίρνει μέρος σε διαφόρων ειδών δρώμενα που έχουν έντονες προμαθηματικές και μαθηματικές αναφορές.</p> <p>Να αναφέρεται στα προμαθηματικά – μαθηματικά στοιχεία των ιστοριών και των καταστάσεων που βιώνει στο πλαίσιο της διδασκαλίας και να τα συνδέει με τις καθημερινές του δραστηριότητες.</p>	<p>► Παρακολουθεί τη διήγηση, την ανάγνωση, την εικονιστική ή τη δραματοποιημένη παρουσίαση απλοποιημένων ιστοριών, που χρησιμοποιούν την πλοκή και τα στοιχεία γνωστών παραμυθιών στα οποία οι ποσότητες, τα μεγέθη και οι αριθμοί παίζουν ένα καίριο ρόλο (π.χ. Τα τρία γουρουνάκια, Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι, Ο καλός γίγαντας, Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ, Η μαγική φασολιά, Η ιστορία του γιασεμιού). Οι ιστορίες αυτές χρησιμοποιούνται για να κατανοήσει σταδιακά το παιδί ότι περιβαλλόμαστε από Μαθηματικά. Είναι σημαντικό οι ιστορίες και η ορολογία να προσαρμοστούν στα στοιχεία του άμεσου περιβάλλοντος του παιδιού. Τα μαθηματικά στοιχεία των ιστοριών υπερτονίζονται με διάφορα μέσα όπως ο τόνος της φωνής, οι κινήσεις, οι εικόνες, τα χρώματα. Ως υλικό για τις δραστηριότητες αυτές μπορούν να χρησιμεύσουν και περιστατικά της καθημερινής ζωής, όπως ένα πάρτι γενεθλίων. Ο αριθμός των παιδιών, η ώρα έναρξης και λήξης, η ποσότητα των κερασμάτων είναι μερικά από τα αριθμητικά στοιχεία της δραστηριότητας που μπορούν να αξιοποιηθούν. Είναι ιδιαίτερα θετικό να γίνει μια προσπάθεια σύνδεσης με το πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, διαμέσου του τονισμού των χωροχρονικών στοιχείων των ιστοριών.</p> <p>► Μετά από επανειλημμένες παρουσιάσεις των παραμυθιών – ιστοριών τίθενται ερωτήσεις σχετικές με τα προμαθηματικά – μαθηματικά τους στοιχεία (π.χ. «πόσα ήταν τα γουρουνάκια;»). Μετά την απάντηση (η οποία όταν δεν μπορεί να δοθεί από τα παιδιά παρέχεται άμεσα από τον εκπαιδευτικό) αναλαμβάνονται δραστηριότητες με προμαθηματικό – μαθηματικό περιεχόμενο όπως το φούσκωμα τόσων μπαλονιών όσοι οι ήρωες μιας ιστορίας, το μοίρασμα τροφής (π.χ. καραμέλες) ανάλογα με τις διαστάσεις (μέγεθος) των ηρώων (ο γίγαντας πολλές καραμέλες, ο νάνος λίγες) κ.λπ. Επίσης μπορούν να</p>

		<p>αναζητηθούν στοιχεία του άμεσου περιβάλλοντος που είναι στον ίδιο πληθικό αριθμό με τον αριθμό των ηρώων μιας ιστορίας (π.χ. όσα ήταν τα γουρουνάκια τόσα είναι και τα παράθυρα της τάξης). Η έμφαση στις δραστηριότητες αυτές δεν είναι στον ακριβή χειρισμό γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά στην επισήμανση και αποδοχή του γεγονότος ότι τα Μαθηματικά είναι δομικό στοιχείο όλων των καταστάσεων, πραγματικών και φανταστικών, στις οποίες εμπλέκεται ο άνθρωπος.</p>
<p>2. Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια.</p>	<p>Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες στις οποίες οι διαφορές και οι ομοιότητες προσώπων, αντικειμένων και καταστάσεων χρησιμοποιούνται για στοιχειώδεις διαχωρισμούς και ταυτίσεις.</p> <p>Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες στις οποίες γίνονται ταυτίσεις και διαχωρισμοί εικονιστικών αναπαραστάσεων, τόσο μεταξύ τους όσο και με πραγματικά πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεων.</p> <p>Να συμμετέχει σε δραστηριότητες κατηγοριοποίησης.</p>	<p>► Επισημαίνεται η ανάγκη για τακτοποίηση των υλικών της τάξης και διαφόρων χώρων του σχολείου, καθώς και αντικειμένων τα οποία επί τούτου μεταφέρονται στη σχολική αίθουσα (π.χ. εργαλεία, σκεύη, υλικά ζωγραφικής κ.λπ.) με κριτήριο διαφορές και ομοιότητες χρήσης, μεγέθους, υφής κ.ά. Τα προς τακτοποίηση υλικά πρέπει να είναι απόλυτα ίδια κατά ομάδες και απόλυτα διαφορετικά από τα υλικά των άλλων ομάδων (π.χ. απόλυτα ίδια κουτάλια, που διαφέρουν πλήρως από απόλυτα ίδια σφυριά). Εφαρμόζονται οι δραστηριότητες με παράλληλη λεκτική επένδυση του τύπου «αυτό το χρησιμοποιούμε για να τρώμε, αυτό το χρησιμοποιούμε για να καρφώνουμε, είναι διαφορετικά – τα βάζουμε χώρια», «αυτό είναι από ξύλο και αυτό είναι από ξύλο, είναι ίδια – τα βάζουμε μαζί». Τα αντικείμενα τοποθετούνται σε ειδικούς χώρους που πιθανόν υπάρχουν στο σχολείο (ράφια) ή σε μεγάλα κουτιά για να αισθητοποιείται η έννοια της διάκρισης και της ταύτισης. Στη συνέχεια μπορούν να τοποθετηθούν σε κύκλους, τετράγωνα, τρίγωνα κ.λπ. φτιαγμένα με σχοινί, με κιμωλία ή όποιο άλλο πρόσφορο υλικό, γεγονός που παράλληλα με την εξυπηρέτηση της διάκρισης – ταύτισης αποτελεί και εισαγωγή στη στοιχειώδη αναγνώριση των γεωμετρικών σχημάτων.</p> <p>► Το παιδί κάνει ταυτίσεις και διακρίσεις μεταξύ εικόνων και μεταξύ εικόνων και πραγματικών καταστάσεων στις οποίες εμφανίζονται οικεία πρόσωπα, ζώα, σκεύη, εργαλεία κ.λπ.</p> <p>► Πράγματα του άμεσου περιβάλλοντος ξεκινώντας από τρόφιμα, έπιπλα,</p>

Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια (συνέχεια)

Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες με θέμα τις ποσοτικές συγκρίσεις «όλα – τίποτα ή κανένα» (ανάλογα με το υλικό), «πολλά – λίγα ή πολύ – λίγο».

ρούχα κ.λπ. τοποθετούνται σε κατηγορίες και ομάδες με βάση ποικιλία κριτηρίων. Αξιοποιούνται αρχικά οι εμπειρίες του παιδιού από τις διακρίσεις – ταυτίσεις και στη συνέχεια κατηγοριοποιούνται αντικείμενα που «ταιριάζουν» ή «πάνε μαζί» (π.χ. αντικείμενα μιας σχολικής τσάντας και αντικείμενα του ντουλαπιού μιας κουζίνας), παρόμοια αντικείμενα (π.χ. ρόδες αυτοκινήτων που διακρίνονται από στεφάνια γυμναστικής, τσέρκια και ρόδες ποδηλάτου), αντικείμενα με παρόμοιες ή διαφορετικές ιδιότητες (π.χ. μεταλλικά αντικείμενα – χάρτινα αντικείμενα), αντικείμενα σε συναφείς ποσότητες (π.χ. πολλά – λίγα). Η τελευταία κατηγοριοποίηση αποτελεί εισαγωγή στις δραστηριότητες απαρίθμησης και βέβαια γίνεται με εκτίμηση, χωρίς χρήση της ακολουθίας των αριθμών. Κατηγοριοποιήσεις γίνονται από όσο το δυνατό περισσότερες αισθητηριακές οδούς (π.χ. από τη γεύση – γλυκό, αλμυρό, ξινό, πικρό, από την όσφρηση – λουλούδια, ρούχα, τρόφιμα). Κριτήρια κατηγοριοποίησης που αξίζει να χρησιμοποιηθούν σε σχετικές δραστηριότητες είναι το μέγεθος και το βάρος, σε αδρές πάντοτε εκτιμήσεις. Κατηγοριοποιήσεις γίνονται και σε εικονιστικό υλικό.

► Τα παιδιά μπαίνουν στην τάξη και βγαίνουν από αυτήν, γεμίζουν και αδειάζουν κουτιά, κασετίνες σακούλες κ.λπ. και γενικά χειρίζονται ποικιλία υλικών στο πλαίσιο ιστοριών που σχετίζονται με τις καθημερινές τους δραστηριότητες, έτσι ώστε να αισθητοποιούνται οι πρωτοποσοτικές έννοιες (π.χ. όλα τα παιδιά κάθονται στις καρέκλες – κανένα παιδί δεν κάθεται στις καρέκλες, πολλοί μαρκαδόροι είναι μέσα στην κασετίνα – λίγοι μαρκαδόροι είναι μέσα στην κασετίνα). Βαθμιαία οι έννοιες διευρύνονται, πάντα όμως μέσα από συγκεκριμένες και καθημερινές δραστηριότητες (π.χ. πολύς ή λίγος αέρας σε ένα μπαλόνι, πολύ ή λίγο κρεμοσάπουνο στα χέρια, πολλά παιδιά – πολλές καρέκλες, λίγα παιδιά – λίγες καρέκλες). Ιδιαίτερα η έννοια «λίγο» μπορεί να προσεγγισθεί διαμέσου της μερικής ικανοποίησης άμεσων αναγκών, όπως η πείνας ή η δίψα (π.χ. δίνω στο παιδί λίγο νερό, λίγο ψωμί κ.λπ. που δεν καλύπτουν τις ανάγκες τους.)

Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια (συνέχεια)

Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες με θέμα τις ποσοτικές συγκρίσεις «μεγάλο–μικρό», «ψηλό–κοντό».

Να παίρνει μέρος σε χειρισμούς και μετασχηματισμούς διαφόρων υλικών, με τους οποίους θα αποδεικνύεται ότι μόνο η αφαίρεση ή η πρόσθεση επηρεάζουν την αρχική ποσότητα του υλικού, ενώ οι αλλαγές στην εξωτερική μορφή αφήνουν την ποσότητα αμετάβλητη.

Να συμμετέχει σε δραστηριότητες στις οποίες χρησιμοποιείται χορωδιακά και ατομικά η ακολουθία των αριθμών για στοιχειώδεις απαριθμήσεις, προκειμένου να αποκτηθεί η ίδια η λεκτική αλυσίδα και όχι η αντίληψη της σχέσης μεταξύ αριθμών.

Να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες με θέμα την αντιστοίχιση ένα προς ένα και τη χρήση της ποσοτικής σύγκρισης «τόσα – όσα».

► Γίνονται συγκρίσεις παιχνιδιών (π.χ. μπάλες, κούκλες, πύργοι από τουβλάκια κ.λπ.), δέντρων της αυλής, προσώπων του σχολείου, αυτοκινήτων της γειτονιάς και γενικά οντοτήτων που βρίσκονται στο άμεσο περιβάλλον του παιδιού και έχουν σαφείς διαφορές ως προς το μέγεθος και το ύψος.

► Στο πλαίσιο μιας υποθετικής ή πραγματικής σχολικής γιορτής σημειώνεται με χρωματιστή πλαστική ταινία ή μαρκαδόρο η στάθμη σε διαφανή μπουκάλια αναψυκτικών. Το περιεχόμενο μεταγγίζεται σε διαφανή ποτήρια, στα οποία γίνεται επίσης σημείωση της στάθμης. Επισημαίνεται ότι το μπουκάλι με το ποτό που κανένας δεν προτίμησε να πιει, μετά το τέλος της γιορτής γεμίζει πάλι μέχρι το σημείο που έχει επιλεγεί, με τα περιεχόμενα των ποτηριών στα οποία είχε μοιραστεί, ενώ η στάθμη στα μπουκάλια των οποίων το περιεχόμενο καταναλώθηκε έχει αλλάξει. Το ίδιο ισχύει και για διάφορες μεταγγίσεις του περιεχομένου των ποτηριών. Ανάλογα σενάρια μπορούν να γίνουν με πολλά υλικά όπως νερό, πορτοκαλάδα, άμμος, αλεύρι, πλαστελίνη κ.λπ. Το σημαντικό είναι ο τονισμός της πρόσθεσης ή αφαίρεσης, ως παράγοντα αλλαγής της ποσότητας, πάντα στο πλαίσιο μιας ιστορίας.

► Τα παιδιά μετρούν χορωδιακά μαζί με τον εκπαιδευτικό, αλλά και ατομικά, συλλογές αντικειμένων (π.χ. τηλεκάρτες, εισιτήρια), ενέργειες (π.χ. χτύπημα στην πόρτα ή σε ένα τύμπανο, παλαμάκια) και γενικά ό,τι μπορεί να μετρηθεί.

► Στρώσιμο τραπέζιου με αντιστοιχία σκευών και ατόμων, με παράλληλες αναφορές στις σχετικές καταστάσεις του σπιτιού. Μοίρασμα αντικειμένων, τροφίμων κ.λπ. με πρακτικό τρόπο «ένα ο Νίκος, ένα η Ελένη, ένα ο Πέτρος...» και απαρίθμηση τόσο των μαθητών όσο και των αντικειμένων. Στο σημείο αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν κάποια από τα παραμύθια (π.χ. Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι) και να δομηθεί μια διαθεματική διδασκαλία, αφού σε ένα τέτοιο πλαίσιο μπορεί να γίνει γλωσσική άσκηση (σκεύη, υλικά, έπιπλα, συνήθειες), άσκηση κοινωνικών

<p>Εξοικείωση με την καθημερινή λειτουργική χρήση βασικών προμαθηματικών δεξιοτήτων και εννοιών στο άμεσο περιβάλλον και σε άλλα σχετικά με το παιδί πλαίσια (συνέχεια)</p>	<p>Να αναπτύξει την ικανότητα απαρίθμησης.</p>	<p>δεξιοτήτων και λειτουργιών ζωής κ.λπ.. Οι δραστηριότητες αντιστοίχισης προσφέρονται για άσκηση στη χρήση της σύγκρισης «τόσα – όσα» (π.χ. όσα παιδιά - τόσα μπαλόνια).</p> <p>► Η ακολουθία των λέξεων – αριθμών με την οποία έχει ήδη εξοικειωθεί το παιδί σε προηγούμενη φάση του προγράμματος αξιοποιείται για να γίνουν απαριθμήσεις σε διάφορα υλικά του περιβάλλοντος. Το κάθε παιδί μετρά ατομικά με στόχο να συντονίσει όσο μπορεί καλύτερα τις οπτικές, ακουστικές και κινητικές δεξιότητες που απαρτίζουν την ικανότητα απαρίθμησης. Η δραστηριότητα μπορεί να ξεκινήσει με το παιδί να προφέρει με τη σειρά τους αριθμούς που έχει μάθει (π.χ. 1-5), μετά τον ήχο ενός μουσικού οργάνου που θα ηχεί ρυθμικά (απόκτηση ρυθμού στην εκφώνηση των λέξεων-αριθμών). Κατόπιν το παιδί ακούει τον ήχο, λέει τον αριθμό και τοποθετεί μπροστά του ένα αντικείμενο (ρυθμός στην εκφώνηση και συνδυασμός με κιναισθηση). Όταν ο αριθμός των αντικειμένων φθάσει σε ένα προκαθορισμένο σημείο (π.χ. 3), γίνεται νέα μέτρηση όλων των αντικειμένων και δήλωση του αριθμού τους, αρχικά με τη βοήθεια του μουσικού οργάνου (ή μετρονόμου). Όταν το παιδί αποκτήσει την επιθυμητή ακρίβεια, αυξάνεται η ταχύτητα και διευρύνεται το διάστημα απαρίθμησης. Απαριθμείται όσο το δυνατό πιο μεγάλη ποικιλία υλικών. Οι απαριθμήσεις γίνονται σε πλαίσια παιχνιδιών και γενικά δραστηριοτήτων. Για παράδειγμα, μπορούν να αξιοποιηθούν τα παραμύθια που αναφέρονται σε σχέση με τον πρώτο στόχο, αυτή τη φορά όμως εμπλουτισμένα με δραστηριότητες απαρίθμησης. Ο ρυθμός στον οποίο αναφερόμαστε θα πρέπει ασφαλώς να εκλαμβάνεται ως εφαρμογή ενεργειών με σειρά και χρονική διαφοροποίηση και όχι ως εκτέλεση σε ίσα χρονικά διαστήματα. Αυτό που ενδιαφέρει είναι η εκδήλωση της ενέργειας μετά το συγκεκριμένο ερέθισμα έτσι ώστε τελικά να εκφωνούνται οι λέξεις- αριθμοί μετά από χειρισμό των σχετικών ποσοτήτων και όχι τυχαία και ασυστηματοποίητα.</p>
--	--	---

<p>3. Απόκτηση στοιχειώδους λειτουργικού μαθηματικού λεξιλογίου.</p>	<p>Να αναγνωρίζει τις περιπτώσεις χρήσης του στοιχειώδους αριθμητικού λεξιλογίου και σταδιακά να μάθει να το χρησιμοποιεί στην καθημερινή του επικοινωνία.</p> <p>Να απαντά με διάφορους τρόπους (λεκτικούς ή άλλους) σε απλές ερωτήσεις και να εκτελεί απλές εντολές που αναφέρονται στις βασικές πρωτοποσοτικές και ποσοτικές έννοιες και δεξιότητες.</p> <p>Να διακρίνει τα απλά γεωμετρικά σχήματα, να τα αναγνωρίζει σε αντικείμενα του άμεσου περιβάλλοντός του και να αντιλαμβάνεται τη χρήση του σχετικού λεξιλογίου.</p>	<p>► Λεκτική και δραματοποιημένη παρουσίαση καταστάσεων στις οποίες η χρήση μαθηματικού λεξιλογίου είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση αναγκών. Για παράδειγμα, κάποιος πεινάει πολύ αλλά του δίνουν λίγο φαγητό, διψάει και του δίνουν λίγο νερό, αγοράζει προϊόντα και του δίνουν πολύ περισσότερα ή πολύ λιγότερα από όσα χρειάζεται. Η λύση είναι να προσδιορίσει τις ανάγκες του με τη χρήση στοιχειώδους μαθηματικού λεξιλογίου. Σε αντιδιαστολή παρουσιάζονται περιπτώσεις σωστής χρήσης του αριθμητικού λεξιλογίου που χαρακτηρίζονται από την κάλυψη των αναγκών του ατόμου.</p> <p>► Διατυπώνεται σενάριο που προβλέπει αγορές για μικρές και μεγάλες ομάδες ατόμων που μένουν μαζί σε πλαίσιο αυτόνομης διαβίωσης ή για ολιγομελείς και πολυμελείς οικογένειες: ρούχα, τρόφιμα, έπιπλα, σκεύη κ.λπ. σε ποσότητες ανάλογες με το πλήθος των ατόμων. Τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους (αγοραστή, πωλητή κ.λπ.), διατυπώνουν ερωτήσεις, ζητούν πληροφορίες, πάντα βέβαια με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. Π.χ. τοποθετούνται μπροστά στο παιδί φωτογραφίες των μελών της οικογένειας ή κάποιων συμμαθητών του και διατυπώνεται το σενάριο ότι πρέπει να αγοραστούν πιάτα, ποτήρια ή οτιδήποτε άλλο. Μετά προστίθεται και άλλο άτομο και επισημαίνεται η ανάγκη για αύξηση του αριθμού των σκευών ή των άλλων αντικειμένων.</p> <p>► Υπενθυμίζονται οι δραστηριότητες ταύτισης – διάκρισης και η χρήση κύκλων, τετραγώνων και τριγώνων για την αισθητοποίηση της ομαδοποίησης. Ονομάζονται τα σχήματα και αναζητούνται παραδείγματά τους στο άμεσο περιβάλλον (π.χ. ρόδες αυτοκινήτων, κιβώτια, τμήματα του σχολικού κτιρίου, cd, τρόφιμα κ.λπ.). Αξιοποιούνται και τα γνωστά πλαστικά σχήματα που υπάρχουν σχεδόν σε κάθε σχολείο, αλλά μόνο επικουρικά, ως μία από τις πολλές μορφές των σχημάτων. Γίνεται άσκηση στην ονομασία των γεωμετρικών σχημάτων και παρουσιάζονται παραδείγματα χρήσης των ονομάτων και των παραγώγων τους για το χαρακτηρισμό αντικειμένων του περιβάλλοντος (π.χ. στρόγγυλα – τετράγωνα κουτιά, τετρά-</p>
---	---	--

		<p>γωνα – μακρόστενα γραμματόσημα κ.λπ.).</p>
<p>Χρησιμοποίηση συστημάτων απαριθμήσεων για την αριθμητική χαρτογράφηση – αποτύπωση του άμεσου περιβάλλοντος.</p>	<p>Να χρησιμοποιεί την ακολουθία των αριθμών για να προσδιορίσει τα αριθμητικά στοιχεία (την αριθμητική ταυτότητα) της τάξης και του σχολείου.</p> <p>Να χρησιμοποιεί την ακολουθία των αριθμών για να προσδιορίσει τα αριθμητικά στοιχεία (την αριθμητική ταυτότητα) όλου του υπόλοιπου περιβάλλοντος.</p>	<p>► Με αφορμή μια υποθετική ανάγκη απογραφής των αντικειμένων της τάξης απαριθμούνται τα υλικά της. Ο αριθμός τους τοποθετείται σε εμφανές μέρος και αναφέρεται επανειλημμένα σε προφορικές αναφορές και περιγραφές (π.χ. στην τάξη έχουμε οκτώ καρέκλες, τέσσερα θρανία, μία πόρτα, δύο ντουλάπες κ.λπ.). Τα υλικά αναδιατάσσονται με διάφορους τρόπους ώστε να συνειδητοποιηθεί σταδιακά ότι οι αλλαγές στα εξωτερικά χαρακτηριστικά δεν αλλάζουν τον πληθικό αριθμό (π.χ. «Ας παίξουμε «τρενάκι», ας βάλουμε τις καρέκλες την μία πίσω από την άλλη. Πόσα βαγόνια θα έχει το τρενάκι, πόσες είναι οι καρέκλες; Ας κάνουμε ένα κύκλο με τις καρέκλες, Πόσες είναι τώρα οι καρέκλες;»).</p> <p>► Οι απαριθμήσεις επεκτείνονται στο ευρύτερο περιβάλλον, αλλά πάντα υπό την προϋπόθεση ότι εμπίπτει στην άμεση αισθητηριακή αντίληψη του παιδιού (π.χ. επίσκεψη στη διπλανή αίθουσα στο γραφείο στην αίθουσα υπολογιστών κ.λπ. για σχετικές μετρήσεις). Όλα τα αριθμητικά στοιχεία καταγράφονται σε πίνακες που δεν περιλαμβάνουν λέξεις, αλλά εικόνες (φωτογραφίες) και αριθμούς (εικόνα αίθουσας, φωτογραφίες παιδιών και δίπλα οι αριθμοί). Τα αριθμητικά στοιχεία του ευρύτερου περιβάλλοντος συγκρίνονται με τα αριθμητικά στοιχεία της τάξης (π.χ. ο αριθμός των παιδιών του σχολείου είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των παιδιών της τάξης, οι υπολογιστές είναι όσες και οι καρέκλες κ.λπ.).</p>
<p>Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους.</p>	<p>Να κατανοήσει τη δομή και τις θεμελιώδεις σχέσεις μεγέθους των αριθμών του διαστήματος 0-5.</p>	<p>► Χρησιμοποιούνται πάλι οι δραστηριότητες για το «τίποτα» και επισημαίνεται ότι αυτό το λέμε και «μηδέν». Ακολουθώντας, με βάση το σώμα του παιδιού γίνεται επισήμανση της σχέσης μεταξύ της μονάδας και της δυάδας (ένα χέρι – δύο χέρια, ένα μάτι - δύο μάτια κ.λπ.). Με βάση αυτή τη σχέση γίνεται επέκταση στα αντικείμενα του άμεσου περιβάλλοντος (π.χ. κρατώ ένα μολύβι στο ένα χέρι, αν πάρω και άλλο ένα μολύβι στο άλλο χέρι και τα βάλω μαζί, τα μολύβια γίνονται δύο). Το σώμα χρησιμοποιείται και στη συνέχεια, αλλά αυτή τη φορά αξιοποιούνται οι κινήσεις: τα παιδιά χτυπούν δύο φορές παλαμάκια, μετά τρεις φορές παλαμά-</p>

<p>Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους (συνέχεια)</p>	<p>Να κατανοήσει τη δομή και τις θεμελιώδεις σχέσεις μεγέθους των αριθμών του διαστήματος 6-10.</p> <p>Να αναγνωρίζει τα αριθμητικά σύμβολα 0-10.</p>	<p>κια, κάνουν δύο επιτόπια άλματα, μετά τρία επιτόπια άλματα, έχουν δύο μπάλες κάνουν δύο σουτ, με τρεις μπάλες κάνουν τρία σουτ κ.λπ. Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται η πρόσθεση μιας μονάδας και η αύξηση του αριθμού. Σταδιακά γίνεται επέκταση στο τέσσερα και πέντε. Κατόπιν εισάγεται μια θήκη με τις 10 θέσεις (κατά το πρότυπο των αυγοθηκών) διευθετημένη σε δύο πεντάδες. Οι συλλογές των υλικών που χρησιμοποιήθηκαν για την απόκτηση της δεξιότητας της απαρίθμησης, καθώς και οποιαδήποτε άλλα αντικείμενα χρησιμοποιούνται για τη δόμηση των αριθμών μέχρι το πέντε (εννοείται ότι η επιτυχία αυτών των προσπαθειών εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το πόσο καλή απαρίθμηση κάνει ο μαθητής). Εκτός από την πρόσθεση των αριθμών με τη μονάδα εισάγονται και οι υπόλοιποι συνδυασμοί (π.χ. $2+2$, $3+2$). Άσκηση γίνεται επίσης με τους συνδυασμούς δόμησης ενός και του αυτού αριθμού (π.χ. $5=4+1 = 3+2$ κ.λπ.)</p> <p>► Ξεκινάμε με τα πέντε δάχτυλα του ενός χεριού (τα οποία αξιοποιούνται ασφαλώς και στην προηγούμενη ενότητα) και προσθέτουμε άλλο ένα οπότε φυσικά γίνονται έξι. Αν σε καθένα από τα πέντε δάχτυλα βάλουμε ένα δαχτυλίδι θα έχουμε πέντε δαχτυλίδια. Αν βάλουμε και στο έκτο δάχτυλο δαχτυλίδι, τα δαχτυλίδια γίνονται έξι. Αν θελήσουμε να βάλουμε τα πέντε δαχτυλίδια σε ένα κουτί το καθένα θα χρειαστούμε πέντε κουτιά. Αν βάλουμε και το έκτο δαχτυλίδι σε κουτί, τα κουτιά θα γίνουν έξι. Παρόμοιες δραστηριότητες γίνονται με πολλά άλλα υλικά, πάντα στο πλαίσιο ενός σεναρίου. Παράλληλα χρησιμοποιείται η θήκη με τις δέκα θέσεις που αναφέρεται στην προηγούμενη ενότητα για ναδειχθεί ότι μετά τη συμπλήρωση της πρώτης πεντάδας περνάμε στη σταδιακή συμπλήρωση της δεύτερης. Στο πλαίσιο αυτό επισημαίνεται και η δομή των διαφόρων αριθμών, που είναι και εισαγωγή στην πρόσθεση: π.χ. το επτά είναι μια πεντάδα και δύο, το εννιά είναι μια πεντάδα και τέσσερα κ.λπ.</p> <p>► Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες και πολλές άλλες παρόμοιες εφαρμόζονται, με στόχο αυτή φορά τη σύνδεση των ποσοτήτων με τα αριθμητικά σύμβολα. Για την ενίσχυση αυτής της σύν-</p>
---	---	---

<p>Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους (συνέχεια)</p>	<p>Να κατανοήσει τη δομή και τις θεμελιώδεις σχέσεις μεγέθους των αριθμών του διαστήματος 11-20.</p> <p>Να γράφει τα αριθμητικά σύμβολα.</p>	<p>δεσης χρησιμοποιούνται και κάρτες που είναι χωρισμένες στη μέση και εμφανίζουν στη μια πλευρά τελείες, τετράγωνα ή άλλα σχήματα ή ακόμη και εικόνες διαφόρων αντικειμένων, ενώ στην άλλη τον αντίστοιχο αριθμό. Αρχικά οι αριθμοί και οι τελείες ή τα σχήματα έχουν το ίδιο χρώμα, σταδιακά όμως το χρώμα αποσύρεται. Οι κάρτες αυτές αναρτώνται σε διάφορα σημεία της αίθουσας ή εναλλακτικά στη γωνιά των μαθηματικών και χρησιμοποιούνται για ευκαιριακές επισημάνσεις και επαναλήψεις εκτός του προσδιορισμένου χρόνου για τα μαθηματικά. Επίσης οι κάρτες χρησιμοποιούνται ως αφετηρία για την επισήμανση στοιχείων του άμεσου περιβάλλοντος που έχουν τον ίδιο πληθικό αριθμό με αυτόν που δηλώνει ο αριθμός της κάρτας (π.χ. -«ποιος είναι ο αριθμός που φαίνεται στην κάρτα;», -«το 4», -«πόσες τελείες έχει δίπλα του;», -«4», -«πόσα πόδια έχει το θρανίο;», -«4», -«ποιον αριθμό θα χρησιμοποιήσουμε για να δείξουμε πόσα είναι τα πόδια του θρανίου;»).</p> <p>► Χρησιμοποιούνται δύο θήκες με δέκα θέσεις, η μία είναι πλήρης ενώ στην άλλη προστίθενται σταδιακά αντικείμενα για τη δημιουργία των αριθμών 11-20, πάντα στο πλαίσιο μιας ιστορίας. Για παράδειγμα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ανάγκη να μπουν σε θήκες 12 αυγά ή μια ιστορία με 15 πουλιά που θέλουν να μπουν στη φωλιά τους.</p> <p>► Η γραφή των αριθμητικών συμβόλων γίνεται με την παρουσία καρτών σαν αυτές που περιγράφονται παραπάνω, για να συνδέεται το σύμβολο με την ποσότητα και να υπάρχει ένα πρότυπο μίμησης. Η γραφή ξεκινά με σχηματισμό του συμβόλου σε άμμο, με την αφή προτύπων φτιαγμένων από γυαλόχαρτο ή άλλο υλικό με αδρή επιφάνεια και με τη γραφή με δαχτυλομπογιές ή κηρομπογιές. Στη συνέχεια το αριθμητικό σύμβολο γράφεται με μαρκαδόρους διαφόρων μεγεθών και τελικά με μολύβι. Αρχικά δίνονται πρότυπα των αριθμητικών συμβόλων, σε μεγάλο μέγεθος και με μια πράσινη τελεία στο σημείο έναρξης της γραφής. Το υπόλοιπο τμήμα αποτελείται από διακεκομμένες γραμμές τις οποίες το παιδί ενώνει ξεκινώντας από την τελεία. Στη διάρκεια του προγράμματος γραφής γίνονται συνέχεια υπενθυμίσεις της δι-</p>
---	--	---

<p>Εισαγωγή στο αριθμητικό σύστημα – Θεμελιώδεις αριθμητικές σχέσεις και εφαρμογές τους (συνέχεια)</p>	<p>Να χρησιμοποιεί λειτουργικά τις έννοιες του μισού και του διπλάσιου.</p> <p>Να χρησιμοποιεί αριθμούς για προσδιορισμό των ατομικών στοιχείων.</p>	<p>ασύνδεσης ανάμεσα στην ποσότητα, στο πρότυπο του αριθμού και στο παραγόμενο αριθμητικό σύμβολο.</p> <p>► Το μισό και το διπλάσιο προσεγγίζονται αρχικά ως ποσότητες οι οποίες σχετίζονται με την ικανοποίηση αναγκών σημαντικά μικρότερων ή σημαντικά μεγαλύτερων από τις συνήθειες. Ξεκινάμε βέβαια από το «ολόκληρο» ή το «ένα» ως σημείο αναφοράς. Π.χ. πεινώ και τρώω ένα κουλούρι (ένα κρουασάν, μία μπανάνα), πεινώ πολύ τρώω δύο κουλούρια (δύο μπανάνες...), διψώ – πίνω ένα ποτήρι νερό, διψώ πολύ – πίνω δύο ποτήρια νερό, διψώ λίγο – πίνω μισό ποτήρι νερό. Τρώω μισό κουλούρι στο ένα διάλειμμα και μισό στο άλλο. Οι έννοιες εξετάζονται, βέβαια, και σε άλλα πλαίσια, π.χ. ο ενήλικος πληρώνει ολόκληρο εισιτήριο, το παιδί, μισό εισιτήριο κ.λπ. Σημαντικό είναι να κατανοηθεί ότι το μισό είναι λιγότερο και το διπλάσιο μεγαλύτερο από τη μία μονάδα και όχι να κατακτηθεί η ακριβής ποσοτική σχέση.</p> <p>► Το παιδί αναγνωρίζει και γράφει τους αριθμούς που δηλώνουν την ηλικία του, τον αριθμό των μελών της οικογένειάς του, τον αριθμό του δρόμου που κατοικεί, τον όροφο της πολυκατοικίας που βρίσκεται το διαμέρισμά του και γενικά όσο το δυνατό περισσότερους από τους αριθμούς που σχετίζονται με τα προσωπικά του στοιχεία. Για την υποστήριξή του χρησιμοποιούνται σχετικές φωτογραφίες και εικόνες (π.χ. των μελών της οικογένειας).</p>
<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της πρόσθεσης.</p>	<p>Να γνωρίσει όσο το δυνατό περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής της πρόσθεσης και να προσεγγίσει την έννοιά της.</p>	<p>► Επιλέγονται κάποιες από τις ιστορίες που έχουν χρησιμοποιηθεί για την εισαγωγή άλλων αριθμητικών εννοιών, όπως για παράδειγμα ένα πάρτι γενεθλίων ή μια σχολική γιορτή, για να επισημανθούν περιπτώσεις που «βάζουμε μαζί», «ενώνουμε», «μεγαλώνουμε», «προσθέτουμε». Ποτήρια, μπουκάλια, μπισκότα, σοκολατάκια, μπαλόνια, σημειούλες, καρτέλες, διάφορα διακοσμητικά και οτιδήποτε άλλο εμφανίζεται σε μια γιορτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διάφορες εφαρμογές πρόσθεσης (π.χ. υπολογισμός ποτηριών, καρτεκλών, μπαλονιών που θα χρειαστούν) πάντα με τη βοήθεια σχετικού σεναρίου. Σε όλην τη διάρκεια εφαρμογής των παραδειγμάτων επισημαίνεται ότι με την πρόσθεση ο αριθμός των</p>

<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της πρόσθεσης (συνέχεια)</p>	<p>Να κατακτήσει τα βασικά αριθμητικά δεδομένα της πρόσθεσης της πρώτης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής.</p> <p>Να χρησιμοποιεί αριθμομηχανή τσέπης (κομπιουτεράκι) για να βρίσκει τα αποτελέσματα των προσθέσεων της πρώτης δεκάδας.</p> <p>Να κατακτήσει τα βασικά αριθμητικά δεδομένα της πρόσθεσης της δεύτερης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής.</p> <p>Να αναγνωρίζει και εφόσον είναι δυνατό να χρησιμοποιεί το συμβολικό τρόπο αναπαράστασης της πρόσθεσης.</p>	<p>πραγμάτων μεγαλώνει.</p> <p>► Προβλήματα όπως: «πόσα σάντουιτς πρέπει να ετοιμάσουμε για να φάμε όλοι όσοι είμαστε στην τάξη από ένα, στην εκδρομή που θα πάμε;», «Πόσα άτομα μαζεύομαστε αν στην εκδρομή έρθουν και οι γονείς των παιδιών;» χρησιμοποιούνται για να κατακτηθούν τα αποτελέσματα των προσθέσεων της πρώτης δεκάδας. Τα προβλήματα συγκεκριμενοποιούνται με τη χρήση όσο το δυνατό περισσότερων εποπτικών υλικών. Με τη συχνή χρήση των προβλημάτων διευκολύνεται η απομνημόνευση, καθώς και η ανάκληση μετά από αναφορά του εκπαιδευτικού στις σχετικές καταστάσεις.</p> <p>► Εισάγεται η χρήση αριθμομηχανής τσέπης, αφού προηγουμένως το παιδί εξοικειωθεί με την αντιστοιχία των ενεργειών που γίνονται κατά την πρόσθεση πραγματικών αντικειμένων και την πρόσθεση που γίνεται με την αριθμομηχανή. Η βασικότερη από τις αντιστοιχίες αυτές είναι αυτή μεταξύ των ενεργειών πρόσθεσης (βάζω μαζί, ενώνω, μεγαλώνω κ.λπ.) και του συμβόλου της πρόσθεσης. Η χρήση αριθμομηχανής είναι μια καλή ευκαιρία για την εισαγωγή αυτού του συμβόλου, το οποίο, αν διδαχθεί ανεξάρτητα, πιθανότατα θα ξεχασθεί.</p> <p>► Προβλήματα ανάλογα με αυτά για την πρώτη δεκάδα, αλλά φυσικά με μεγαλύτερους αριθμούς χρησιμοποιούνται για την κατάκτηση των αποτελεσμάτων των προσθέσεων της δεύτερης δεκάδας. Παράδειγμα: «πόσα αυγά περιέχονται σε δύο αυγοθήκες που η κάθε μία έχει 6 αυγά;». Εννοείται ότι όλα τα παραδείγματα παρουσιάζονται με εποπτικό τρόπο, όχι μόνο με το λόγο. Οι δραστηριότητες συμπληρώνονται με χρήση αριθμομηχανής όπως και στην περίπτωση των προσθέσεων της πρώτης δεκάδας. Ασφαλώς η απομνημόνευση των δεδομένων είναι πολύ δύσκολη για την παρούσα φάση εκπαίδευσης, και για αυτό θα αντιμετωπίζεται ως κατευθυντήρια γραμμή χωρίς ιδιαίτερη δέσμευση.</p> <p>► Όλες οι δραστηριότητες που αναφέρθηκαν σε σχέση με την κατανόηση της έννοιας της πράξης και διάφορες</p>
--	--	--

<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της πρόσθεσης (συνέχει-α)</p>		<p>άλλες που προκύπτουν από την καθημερινή ζωή της τάξης χρησιμοποιούνται πάλι για να επισημανθεί ότι τις πρακτικές δραστηριότητες μπορούμε να τις αναπαραστήσουμε και συμβολικά, με αριθμούς. Π.χ. οι ανάγκες σε ποτήρια, καρέκλες και τραπέζια για μια γιορτή παρουσιάζονται με σύμβολα και προσδιορίζονται τα τελικά σύνολα με ανάκληση των βασικών αριθμητικών δεδομένων ή με ευθεία μέτρηση. Η διαφορά αυτής της δραστηριότητας με τις δραστηριότητες για τα βασικά αριθμητικά δεδομένα έγκειται στο ότι στην προκειμένη περίπτωση το ενδιαφέρον εστιάζεται στη χρήση της πρόσθεσης για την αναπαράσταση της πραγματικότητας και όχι στην εκμάθηση των βασικών αριθμητικών δεδομένων.</p>
<p>Κατανόηση βασικών διαστάσεων του χρόνου.</p>	<p>Να κατανοεί την αλληλουχία των δραστηριοτήτων του μέσα στη ροή του χρόνου.</p> <p>Να κατανοεί το ρόλο της ώρας και τη χρησιμότητα του ρολογιού.</p>	<p>► Οι συνήθειες δραστηριότητες των παιδιών συζητούνται και αποτυπώνονται σε μια ακολουθία με κατάλληλες εικόνες, χρώματα, χαρακτηριστικά αντικείμενα και με τη χρήση του «πρώτα – ύστερα, κατόπιν» ή του «πριν – μετά». Π.χ. «πρώτα ξυπνώ, ύστερα πηγαίνω στην τουαλέτα, κατόπιν τρώω, μετά πηγαίνω στο σχολείο». Παράλληλα, η κάθε ημέρα της εβδομάδας συνδέεται με ένα χαρακτηριστικό γεγονός του σχολικού προγράμματος, ώστε σταδιακά να κατακτηθεί η ακολουθία των ημερών. Για παράδειγμα, τη Δευτέρα κάνουμε Γυμναστική, την Τρίτη κάνουμε επισκέψεις εκτός σχολείου κ.λπ. Ακόμη μπορούμε κάθε ημέρα να τη συνδέσουμε με την ανάληψη μιας ευθύνης ή ενός καθήκοντος από ένα συγκεκριμένο μαθητή, ώστε με την αναφορά στο μαθητή να μαθευτούν και οι ημέρες (π.χ. τη Δευτέρα επιμελητής της τάξης είναι ο Νίκος, την Τρίτη η Φανή κ.λπ.).</p> <p>► Όταν αποκτηθεί ευχέρεια στην κατανόηση της ακολουθίας των δραστηριοτήτων αυτές συνδέονται με τη συγκεκριμένη ώρα της ημέρας στην οποία λαμβάνουν χώρα. Στους σχετικούς πίνακες και τα διαγράμματα η ώρα παρουσιάζεται με ένα συνδυασμό πολλών παράλληλων εικόνων με δραστηριότητες (π.χ. ήλιος που βρίσκεται στην αρχή της «πορείας» του, άνθρωποι που πηγαίνουν στη δουλειά, μαγαζιά που ανοίγουν, κίνηση στους δρόμους κ.λπ.) και ενδείξεων πραγματικών, πλαστικών και χάρτινων ρολογιών που δείχνουν τη συγκεκριμένη ώρα της ημέρας ψηφιακά</p>

<p>Κατανόηση βασικών διαστάσεων του χρόνου (συνέχεια)</p>		<p>(π.χ. 08.00). Αυτή η παροχή πολλών πληροφοριών για δραστηριότητες που εξελίσσονται παράλληλα εφαρμόζεται και σε σχέση με όσα συμβαίνουν στο σχολείο. Ξεκινώντας από το άμεσο περιβάλλον της τάξης παρέχονται πληροφορίες για τις διάφορες δραστηριότητες που συμβαίνουν σε άλλα τμήματα και συνδέονται με τον κοινό παρονομαστή, το χρόνο που λαμβάνουν χώρα. Ο χρόνος όπως και προηγουμένως δηλώνεται με εικόνες ρολογιών. Σταδιακά τα παιδιά θα προσπαθήσουν να μάθουν τις δραστηριότητες του προγράμματός τους σε σχέση με την ώρα, όχι για να λένε τελικά την ώρα (αυτό θα γίνει σε επόμενη φάση εκπαίδευσης), αλλά για να την αναγνωρίζουν ως σημαντική παράμετρο της καθημερινής ζωής. Σημειώνεται ότι η χρήση αναλογικών ρολογιών δεν ενδείκνυται, τουλάχιστον γι αυτή τη φάση της εκπαίδευσης.</p>
<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της αφαίρεσης.</p>	<p>Να γνωρίσει όσο το δυνατό περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής της αφαίρεσης και να αντιληφθεί την έννοιά της.</p> <p>Να κατακτήσει τα βασικά αριθμητικά δεδομένα της αφαίρεσης της πρώτης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής.</p> <p>Να χρησιμοποιεί αριθμομηχανή τσέπης (κομπιουτεράκι) για να</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ιστορίες ανάλογες με αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στην περίπτωση της πρόσθεσης (ή και οι ίδιες με τις απαραίτητες προσαρμογές) χρησιμοποιούνται και για την εισαγωγή της αφαίρεσης. Εννοείται ότι η κάθε ιστορία παρουσιάζεται με όσο το δυνατό πιο άμεσο και εποπτικό τρόπο. Από τα τρία είδη της αφαίρεσης διδάσκεται το απλούστερο, αυτό της αναζήτησης του υπολοίπου μετά από «ελάττωση», «αποκοπή», «απομάκρυνση», «μείωση», «κατανάλωση», «καταστροφή». Περιπτώσεις ζημίας ή φθοράς (σκευών, ρούχων κ.λπ.), κατανάλωσης τροφίμων (π.χ. έχω 2 μπουκάλια με χυμό, πίνω το 1), μετακίνησης ατόμων (είμαστε 7 στην τάξη, φεύγουν οι 2) προσφέρονται για την εξοικείωση με την αφαίρεση. ▶ Το παιδί εισάγεται στα αποτελέσματα των αφαιρέσεων της πρώτης δεκάδας διαμέσου προβλημάτων ανάλογων με τα παραπάνω. Τα ίδια βασικά δεδομένα εμφανίζονται σε ποικιλία γνωστών στο παιδί ιστοριών και οι γνωστές στο παιδί ιστορίες εμφανίζονται με ποικιλία αριθμών. Τα αποτελέσματα παρέχονται άμεσα στην τελική τους μορφή, ενώ σε όποιες περιπτώσεις αυτό είναι δυνατό χρησιμοποιείται και η αντίστροφη μέτρηση. ▶ Η εξοικείωση του παιδιού με τη χρήση της αριθμομηχανής αξιοποιείται

<p>Εισαγωγή στη χρήση και στη δομή της αφαιρέσεως(συνέχεια)</p>	<p>βρίσκει τα αποτελέσματα των προσθέσεων της πρώτης δεκάδας.</p> <p>Να κατακτήσει τα βασικά αριθμητικά δεδομένα της αφαιρέσεως της δεύτερης δεκάδας διαμέσου της επίλυσης προβλημάτων της καθημερινής ζωής</p> <p>Να αναγνωρίζει και εφόσον είναι δυνατό να χρησιμοποιεί το συμβολικό τρόπο αναπαράστασης της αφαιρέσεως.</p>	<p>για την εύρεση των δεδομένων της αφαιρέσεως. Όπως και στην πρόσθεση, το βασικότερο σημείο είναι η αντιστοιχία μεταξύ των ενεργειών αφαιρέσεως και του σχετικού συμβόλου.</p> <p>► Προβλήματα ανάλογα με τα παραπάνω, αλλά με μεγαλύτερους αριθμούς χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή των αποτελεσμάτων των αφαιρέσεων της δεύτερης δεκάδας. Εκδρομές, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής προσφέρουν ευκαιρίες για ένταξη των αφαιρέσεων σε συγκεκριμένο πλαίσιο.</p> <p>► Όλες οι δραστηριότητες που αναφέρθηκαν σε σχέση με την κατανόηση της έννοιας της πράξης και διάφορες άλλες που προκύπτουν από την καθημερινή ζωή της τάξης χρησιμοποιούνται πάλι για να επισημανθεί ότι τις πρακτικές δραστηριότητες μπορούμε να τις αναπαραστήσουμε και συμβολικά, με αριθμούς. Π.χ. ο αριθμός επίπλων, σκευών, διακοσμητικών και άλλων αντικειμένων ενός δωματίου παρουσιάζεται με σύμβολα και προσδιορίζεται το υπόλοιπό τους μετά από τη μεταφορά μέρους τους σε άλλο δωμάτιο για λόγους καλύτερης τακτοποίησης. Όπως και στην ανάλογη περίπτωση της πρόσθεσης, το σημαντικό είναι η χρήση της αφαιρέσεως, ως χρηστικού εργαλείου της καθημερινής ζωής.</p>
<p>Εισαγωγή στη χρήση των χρημάτων και στη διαδικασία αγοράς προϊόντων.</p>	<p>Να κατανοήσει το ρόλο των χρημάτων κατά την αγορά καταναλωτικών αγαθών.</p> <p>Να διακρίνει τα βασικά κέρματα και τα χαρτονομίσματα που είναι πιθανό να χρησιμοποιήσει για αγορά προϊόντων αναγκαίων στην καθημερινή ζωή.</p>	<p>► Γίνονται επισκέψεις σε χώρους αγοραπωλησίας προϊόντων (κυρίως βασικών αγαθών της καθημερινής ζωής) και επισημαίνεται η χρήση των χρημάτων. Οργανώνονται στη σχολική αίθουσα απομιμήσεις αυτών των χώρων με, κατά το δυνατό, αληθινά προϊόντα και διαμέσου παιχνιδιών ρόλων οι μαθητές ασκούνται στην ανταλλαγή προϊόντων με χρήματα, χωρίς αναφορά στην αξία των χρημάτων.</p> <p>► Τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα που κατά τεκμήριο καλύπτουν τις άμεσες ανάγκες των παιδιών αυτής της ηλικίας (ένα ευρώ, δύο ευρώ, πέντε ευρώ) παρουσιάζονται με πολλούς και διάφορους τρόπους προκειμένου να υπάρξει εξοικείωση με την υφή και τη μορφή τους, καθώς και με την αξία τους. Αληθινά χρήματα, απομιμήσεις από πλαστικό, φωτογραφίες, σκίτσα κ.λπ. χρησιμοποιούνται σε υποθετικές</p>

<p>Εισαγωγή στη χρήση των χρημάτων και στη διαδικασία αγοράς προϊόντων (συνέχεια)</p>	<p>Να αποκτά πληροφορίες για τις τιμές βασικών προϊόντων και να γνωρίζει αν διαθέτει αρκετά χρήματα για να τα αποκτήσει.</p>	<p>καταστάσεις και συνδέονται με την αγορά συγκεκριμένων προϊόντων (π.χ. δίνω 1 ευρώ για ένα πακέτο μπισκότα, 2 ευρώ για ένα μεγάλο κουτί γάλα κ.λπ.).</p> <p>► Στο πλαίσιο των απομιμήσεων των χώρων αγοραπωλησίας προϊόντων που θα δημιουργηθούν στη σχολική αίθουσα το παιδί μαθαίνει να παρατηρεί τις καρτέλες με τις τιμές των προϊόντων, να ρωτά για την τιμή, αν δεν υπάρχει καρτέλα και να κάνει μια απλή σύγκριση ανάμεσα σε βασικά στοιχεία των πληροφοριών που θα παίρνει. Για παράδειγμα, κάθε φορά που ακούει ότι η τιμή εκφράζεται μόνο σε «λεπτά» μπορεί να δίνει 1 ευρώ και κάθε φορά που το πρώτο μέρος της τιμής είναι 1 ή δύο ευρώ μπορεί να δίνει για την αγορά 2 και 5 ευρώ αντίστοιχα. Με αυτό τον τρόπο θα αγοράζει το προϊόν χωρίς να χρειάζεται να κάνει άλλους λογαριασμούς.</p>
--	--	--

3.2.2. Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Ως ενδεικτικές καταστάσεις για διαθεματική προσέγγιση προτείνονται: α) οργάνωση σχολικής εκδήλωσης ή οικογενειακής γιορτής, β) αγορά προϊόντων. Συγκεκριμένα:

Στο πλαίσιο της οργάνωσης μιας σχολικής εκδήλωσης ή μιας οικογενειακής γιορτής μπορούν να προσεγγισθούν αντικείμενα και στόχοι από διαφορετικές γνωστικές περιοχές. Στοιχεία από το γλωσσικό μάθημα, τα μαθηματικά, τις κοινωνικές δεξιότητες και την αυτοεξυπηρέτηση είναι δυνατό να συνδεθούν και να αποτελέσουν μια ολοκληρωμένη ενότητα. Προκειμένου να γίνει μια γιορτή πρέπει να προσκληθούν άνθρωποι, να εξασφαλισθούν έπιπλα και σκεύη σε κατάλληλο αριθμό, να ληφθούν υπόψη οι πιθανές προτιμήσεις των προσκεκλημένων, να γεμίσουν ποτήρια, να κοπούν κομμάτια από γλυκά, να στολισθούν οι χώροι, να φροντιστεί η καθαριότητα κ.λπ. Με επίκεντρο την προετοιμασία μιας γιορτής μπορούν να εξασφαλισθούν ποικίλες δραστηριότητες για μια ομάδα παιδιών με νοητική καθυστέρηση για αρκετό χρονικό διάστημα.

Τα ίδια ισχύουν και για την περίπτωση αγοράς προϊόντων. Η δραστηριότητα αυτή ενσωματώνει δεξιότητες από τις περιοχές της προφορικής έκφρασης, των κοινωνικών δεξιοτήτων, των μαθηματικών κ.λπ. Οι χαιρετισμοί, η επιλογή των προϊόντων, η διαχείριση των χρημάτων, η αναζήτηση πληροφοριών, η αναγνώριση τιμών κ.λπ. είναι μερικές από τις προϋποτιθέμενες γνώσεις της δραστηριότητας.

3.2.3. Διδακτική Μεθοδολογία

Η επιτυχία της διδασκαλίας των παιδιών με βαριά νοητική καθυστέρηση εξαρτάται, ως γνωστόν, από την ακρίβεια της αξιολόγησης. Αναφερόμαστε προφανώς στην εκπαιδευτική αξιολόγηση, η οποία μπορεί να αποτελέσει βάση καταρτισμού προγραμμάτων και πλαίσιο επιλογής διδακτικών μεθόδων. Όπως έχει δείχθει από έρευνες, αλλά και από την καθημερινή πράξη, ιδιαίτερα χρήσιμος κατά την εκπαιδευτική αξιολόγηση είναι ο συνδυασμός της Ανάλυσης Έργου και της Αξιολόγησης Κριτηρίου, δηλαδή η κατάτμηση των διδακτικών στόχων στις συστατικές τους γνώσεις και δεξιότητες και ο συνακόλουθος έλεγχος κατοχής τους από το

μαθητή με βάση κριτήρια ακρίβειας και ταχύτητας. Ειδικότερα σε σχέση με το πρόγραμμα των Μαθηματικών, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναλύει τους στόχους των διδακτικών ενότητων που επιλέγει στα συστατικά τους στοιχεία και να ελέγχει το βαθμό κατοχής των συστατικών από το μαθητή. Για παράδειγμα, η απαρίθμηση αντικειμένων προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, τη γνώση της ακολουθίας των αριθμών, την ικανότητα αντιστοίχισης κάθε λέξης-αριθμού με ένα αντικείμενο και την αναγνώριση της ιδιαίτερης σημασίας της λέξης – αριθμού που εκφέρεται τελευταία. Ο εκπαιδευτικός λοιπόν θα πρέπει να ελέγξει με κατάλληλες δοκιμασίες αν ο μαθητής κατέχει αυτές τις προϋποτιθέμενες γνώσεις και δεξιότητες, προκειμένου ο τελευταίος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της απαρίθμησης. Όποια μαθησιακή προϋπόθεση δε βρίσκεται στην κατοχή του μαθητή γίνεται στόχος σχετικής παρέμβασης.